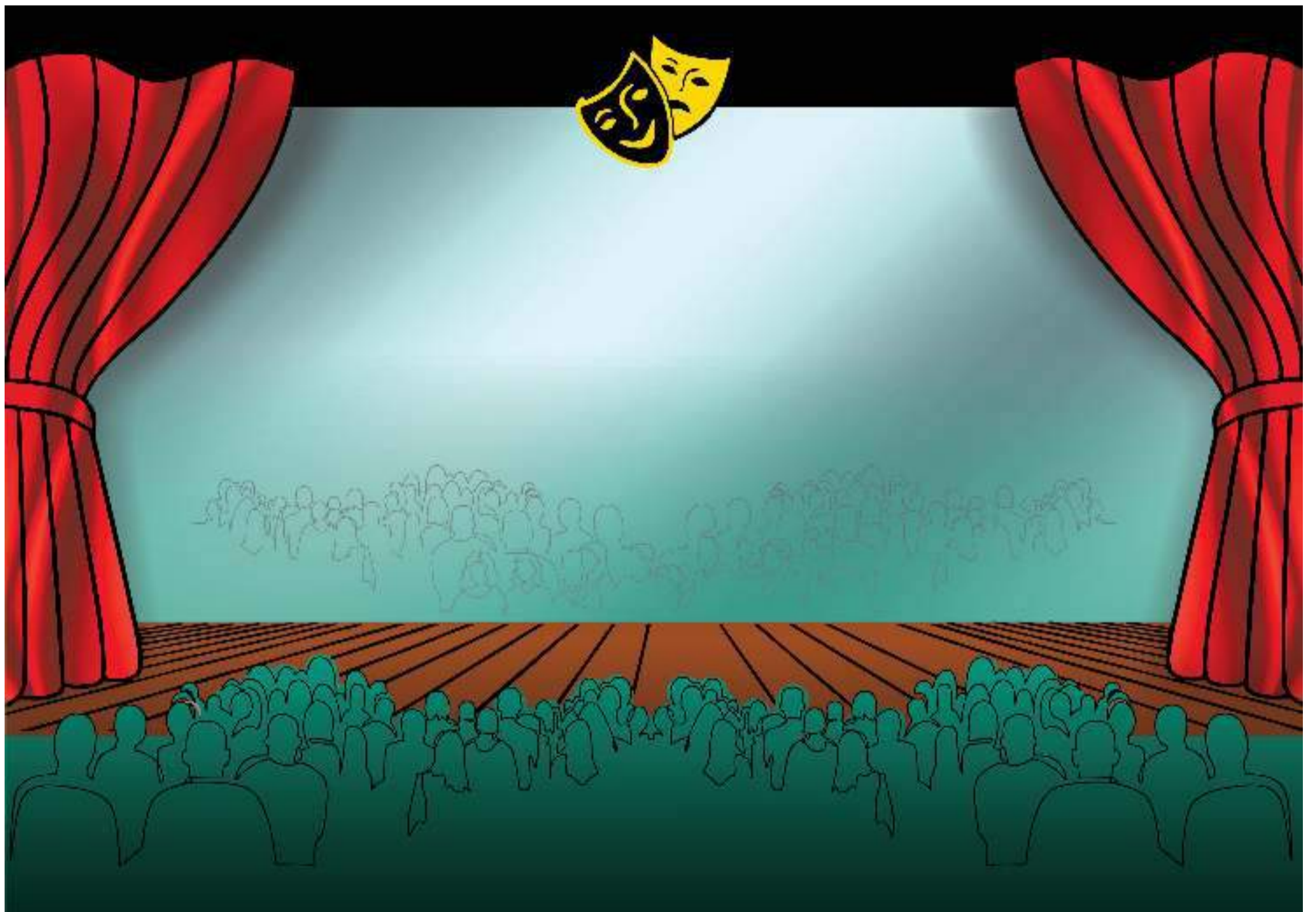

SZAMMOS

Kulturális, társadalmi, közéleti folyóirat * 2019. október * I. évfolyam 10. szám

Honnan, hogyan, hova tovább?

A kor nagy színpadán hol helyezkedik el az önmagáért és a társadalomért felelősséget vállaló ember? — kérdezzük nap mint nap önmagunkat, egymást és mindazokat, akik számára fontos az emberi lét minősége, színvonala, békéje és nyugalma, valamint az emberi célok kitűzésének milyensége. Örök kérdés: hogyan tudnánk segíteni egymást a mindennapi társadalmi problémák feldolgozásában? Számptalan lehetőség lenne, ha valóban arra törekednénk, hogy megpróbáljuk kiaknázni azokat a léteszközöket, amelyek kivezetik az emberi életet a válságból. Ez csak akkor lehetséges, ha megvan bennünk — válságban lévő emberekben — a világ jobbításának a szándéka. A kor nagy színpada akár tükör is lehet számunkra. A színház tükröt tart — szokás mondani. A színpad mindig tükör. A kor nagy színpadán emberi- és párkapcsolataink tükrében látszunk a leghitelesebben. Az emberi létkérdések válságából csak akkor tudunk kijutni, ha bátran belemerünk nézni abba a tükörbe, amit társunk, tár-

saink élénk tartanak. A tükörnek, amibe nézünk, fontos szerepe van abban, hogy megmutassa a valóságot és megtanítsa arra, hogyan lehet szebbé tenni az emberek életét. Csak azoknak sikerül szebbé tenni az életüket, akik hajlandók belenézni a tükörbe, akár a görbe tükörbe is, és képesek szembesülni azzal, amit abban látnak, képesek elfogadni a valóságot, azt mérlegelni, és elindulni a sötétségből a fény felé. Ha tükröt tartunk társunknak, társainknak, egymásnak, vagy ugyanabba a tükörbe nézünk bele mindannyian, vállalva azt, hogy elfogadjuk bármi néz vissza ránk, a valóságot keressük. A tükör — ha torz is — nem mutat hamis képeket, ha valami mégis hamisnak látszik, azon tanácsos elgondolkodni, feltenni önmagunkban a kérdéseket: honnan, hogyan, hova tovább? A kérdésfelvetés meghatározó fontossággal bír, aki nem kérdez, nem számíthat válaszra, elveszíti a válaszadás jogát. Amikor tükörbe nézünk, nagyon sok hiánnyal találkozunk. Mindig nehéz társaddal

együtt tükörbe nézni, amikor nem csak a saját tükörképünket látjuk, hanem közös életünket, közös érzéseinket, egymásba ölelkező lelki világunkat. Szeretnénk megmagyarázni, értelmezni azt, amit látunk, de felismerjük, hogy nem lehet, mert valóság csak egy van, a tükör pedig nem hazudik. A kor nagy színpadán ott van a nagy tükör, melyen sokkal több a rossz mint a jó. A huszonegyedik század nagy színpadán az a nagy kérdés, hogy tudjuk-e rendező nélkül úgy játszani a magunk szerepét, hogy a nézőtérén ülők a mi életjátékunkból vegyenek példát az életválságból való kijutáshoz? A mese, a játék a legjobb módszer a tanuláshoz. Az élet nagy színpadán tanulni kell, hogy taníthassunk játékunkkal, mesésnek tűnő, de valós életpéldánkkal, hogy mire legördül a függöny, bekövetkezzen a változás. Van egy nagy igazság, amiről nem szabad megfeledkezni: a tükörkép valóság, és nem változtatható meg semmilyen modern technikával.

Elek György

A függöny két oldala

Mint minden gyermek, mi is olyan világot választottunk álmodozásunk tárgyaként, amely lehetővé teszi, hogy az arra alkalmas emberek reflektorfénybe kerüljenek. Ezért is volt olyan hihetetlen élmény, amikor kinőve a bábokat, először tekinthettünk meg egy nagyszínpadi játékot. Kislányként csak bámultuk a karakteres sminkeket, a színes ruhákat, a grandiózus díszletet, és azok a deszkák, ahol létrejöttek a különböző történetek, távolinak és magasnak tűntek.

Így hát kapva kaptunk az alkalmon, hogy az alakulóban levő iskolai színjátszó kör tagjai lehessünk. Fazekas Annamária kezei alatt hétről hétre egyre több színházi trükköt és apró cselethetettünk a tarsolyunkba. Végül az egész munkafolyamat kimenetele egy miniprodukció lett, amivel beneveztünk a Halmi Diákszínjátszó Fesztiválra, és nem kis meglepetésünkre biztató visszajelzéseket kaptunk a zsűri tagjaitól, köztük a meghívott színészektől, ami nagy löketet adott az egész csapatnak.

Észre sem vettük, és a színház belefolyt a mindennapjainkba. Lettek kedvenc előadásaink és még kedvencebbek, énekeltük az operett dalokat reggeltől estig, és mindig ünnepnapnak számított, mikor sorra került a mi bérletünk is. Ki tudja mióta állt ott a hirdetőtáblán, mire mi is észrevettük a plakátot, rajta a Harag György Társulat logóját, a felhívással együtt: önkénteseket keresnek. Izgatottságunkat bizonyítja, hogy még aznap este elküldtük a jelentkező e-maileket. Az első önkéntes ülés napjától fogva pedig kezdetét vette az ismerkedés a függöny másik oldalával.

Kezdetben csak kisebb feladatokat ruháztak ránk, majd egyre nagyobb kihívások következtek. A tetőpont mindannyiunk nézőpontja szerint az volt, amikor lehetőséget kaptunk arra, hogy egy előadásban szerepeljünk statisztaként — így ráléphettünk a színpadra annak teljes, valódi minőségében. Közhelyes megfogalmazás, de érvényes: hihetetlen élmény volt ez, és a színészekkel való közös próbafolyamat által kipipálhattunk egy újabb pontot a „színház” bakancslistánkon.

Nem tagadjuk — mint minden munkában — itt is akadtak kisebb-nagyobb nehézségek; mikor századára is el kell játszani egy jelenetet, mikor elhúzódnak az esti táncpróbák, vagy mikor már vészesen közeleg a premier, és mindenki egyre feszültebb. De egy pillanatra sem éreztük úgy, hogy a színjáték abból a varázsából, ami miatt megszerettük, egy aprócskát is veszített volna. A színház soha nem volt teher számunkra, mindig találtunk rá időt az iskola mellett, és ez a rajongás nem ment egyéb kötelezettségeink rovására. Ezért is ajánljuk minden fiatal számára, hogy fokozatosan lopjon a színház világából mindennapjaiba, akár színházba járóként, akár az önkéntesprogramon keresztül. Mi sosem felejtjük el megbecsülni, hogy mennyi energiát és időt szükséges fektetni egy darabba, amit olyan kényelmesen végignézzünk a vörös bársonnyal futtatott székeken.

Ha az önkénteskedés hab volt a színházzal való kapcsolatunk tortáján, a cseresznye rajta az a gálaműsor volt, amelyben a színház vezetősége és szeretett mentoraink megtiszteltek minket az Örökös Önkéntes címmel. És ahogy ott álltunk kezünkben az oklevéllel, arcunkon mosollyal és csillogó szemekkel, eltöltött minket az a felemelő érzés, hogy azok a deszkák, amelyek nemrég olyan magasnak tűntek, most minket tartanak.

Ármos Eszter és Scheitli Krisztina

Ármos Eszter

Scheitli Krisztina

Körforgás

Tudom, azóta minden este megígéred magadnak, hogy holnap kevésbé leszel rossz és kiállhatatlan csak annak a kedvéért, akit úgy hívsz lüktető auráddal, és úgy lengsz körül lélegzeted sikoltásával, hogy az az érzésem, beleroppanok vágyad és pólusaid ragaszkodásába és megfélemlítettségébe bolondul majd bele az akarat és makacsság egy kiszámítható időkereten belül hagytam a kocsikulcsot, és kiszálláskor rátenyereltem arra a kis pöcökre, aminek a nevét sosem tudom megjegyezni az első alkalmakat: hogy mikor néztél először TV-t, vagy mikor szöktél el először otthonról pedig szép lassan már csak a zakuszka és a leragasztott boríték fog jönni a jól megszokott éjféle telefoncsöngések helyett csöröghetne egyszer a kaputelefon is, mert úgy látszik, nem tudod, milyen rossz magadat ölelve elaludni és elmosolyodni szeretnék még egyszer olyan őszintén és bátran, mint ahogy azt anya karjában tettem és szájába szavam a valószínűség teljes bizonyosságával más következményeket von maga után hagyta a múltat... a jelennel és a jövővel karöltve csoszogtunk a pirkadatban, és ha akartunk se tudtunk volna a tegnapi változtatni, s teljes erőmből vághattam volna hozzád a szemrehányásokat, de tudom, azóta minden este megígéred magadnak, hogy holnap kevésbé leszel rossz...

Hajnalok (Dawns)

De te már nem láttad, üvegszilánkszemem, hogy bűvölt hült helyet Acélszürke köd űzte el űrödnek még az emlékét is
Valami tüzes verejték vonaglott végig dermedt homlokomon
Néztem, ahogyan fáj; akartam, de már nem érezhettem semmit
Soha többé

Szellőárnyak

Játszi napfény csiklandozta a szoba csikorgó padlózatát
Zavartan bújt ki az árnyék a szekrény mélységeiből
S mint mikor a festő dühödt művészetében a szűz vászonra lendíti az aranyat és az égszínt
Úgy csapott össze a mindenhol meglapuló sötét körvonalak társasága a pinceablak üvegén becsorgó vékony sugárral.
És amint a külvilág harsogó harca hullámmozott,
Amint a szellő minden újdonsült játékát bevetve bolondját járatta a száraz rózsákkal és a hó súlya alatt megtört fenyők lomha ágaival
Elaludt minden élő, és táncra keltek az élettelenek:
Keringőt jártak a színek a csend zenéjére
Majd színpadi díszlet lett az ágyból, hálóköpenyből és csizmaszárból a fények és árnyak ezeréves darabjában,
Ahol porszemcsék játsszák el
— és talán egy kicsit el is hiszik magukról —
hogy kristályos, csillámló, pihe-puha hópelyhek.

Scheitli Krisztina,
Hám János Római Katolikus Líceum

Életem a színház

Fellépek a színpadra és elkezdek játszani. Önfeledten játszani. Mindegy, hogy addig izgultam vagy sem, mert abban a pillanatban megszűnik körülöttem a világ. Eggyé válok a produkcióval. Mai napig, amikor erre az eseményre gondolok, érzem azt a pezsgést, ami akkor átjárt.

Ezek az érzések keringtek bennem, amikor először felléptem Halmiban, a megyei diák-színház fesztiválján. Rengetegszer voltam már szavalóversenyeken, de rá kellett jönnöm, hogy ez teljesen más. Más csapatban kiállni a színpadra, mint egyedül. Nagyobb a felelősség. Hisz, ha te hibázol, az egész csapat miattad bukik. Emiatt a produkció előtt nagyon feszült voltam. Mégis, amikor elkezdtem játszani, nem éreztem ezt a terhet a vállamon. Mindenki élvezte az előadást és ez volt a lényeg.

Három éve annak, hogy csatlakoztam az iskola diák-színház köréhez. Az idő múlásával egyre közelebb került hozzám a színház. A színház kör felfedeztette velem a színház világát. Ma már nem egyszerűen csak élvezek egy előadást, hanem érzem a lüktetését, figyelek az apróságokra, amiből a nagy egész születik. Ha lehetőségem adódik, elmegyek megnézni egy darabot itthon és máshol is, és próbálok tanulni belőle. Figyelem a színészek játékát, a hangsúlyokat, díszleteket, sőt, a nézők arcát is időnként. Kíváncsi vagyok, hogy hat a színpadi játék a nézőtérre ülőkre.

Elképesztő látni, hogy néhány előadáson több száz ember dolgozik. A fények játéka, a hangtechnika és a színészek előadasmódja ámulatba ejt. Akkor vagyok a legboldogabb, ha olyan előadás élményében van részem, amikor úgy érzem

magam, mintha el lennék varázsolva. Amikor harmóniában van az egész produkció és ennek én, a néző is részesévé válok, mert beszippant a színpadon lüktető világ, együtt lélegzem, nevetek, sírok a színpadon játszókkal, és érzem a bizsergést a gyomrom körül, a torkomban a szorítást... és utána csak tapsolok, tapsolok, míg fáj már a tenyerem.

Tudom, egy ilyen előadást nagyon nehéz létrehozni. Tudom, hogy mennyi idő és munka áll mögötte, hogy a könnyed játék kemény erőfeszítés eredménye. De mindez motivál engem, hisz ha nézel egy darabot, olyan, mintha te is ott lennél. Te is a történet részese vagy. Ott lehetsz a Grondon, egy kastélyban vagy igazából bárhol.

Ennél már csak az a jobb, hogyha te játszod el.

Ha te adhatod meg a nézőnek ezt az élményt, mert adni mindig jobb, mint kapni. Belebújni egy másik ember bőrébe, átalakulni, ez a világ legkiválóbb dolga.

Persze időnként nehéz, hátránynak érzem azt, hogy több oldal szöveget kell megtanulni egy félórás darabhoz. De megéri! A taps, amit a közönségtől kapsz, felbecsülhetetlen érték. Talán nekem a produkciókból mindig az marad meg a legjobban, ahogy állok a színpadon, és szem-, meg fültanúja lehetek annak, hogy tetszett. Volt értelme annak, amiért heteken keresztül dolgoztam. Ilyenkor úgy érzem, az egész életem és a színház egy. Örökre elválaszthatatlan.

Pataki Édua,
Kölcsey Ferenc Főgimnázium

Színház

A színház valami olyasmi, amiről mindenki tudja, hogy pontosan mi is, mindenki, aki beteszi a lábát a falai közé a lábát és ott körbenéz. Mindenki, aki megérzi székeinek simogatását, aki beleszagol a levegőbe és megérzi a színpad illatát. Tudjuk, hogy valami megváltozik, valahányszor elnézünk ide, de nem értjük, hogy miért. A színház nem ezen világ szülőlteinek találománya, mégis a hétköznapi ember is megtalálja itt a helyét, mert mindenki érzi, hogy van valami sokkal szebb ennél a világnál, és itt egy kis ablakon keresztül átlát arra a helyre. Leírni könnyű a színházat, jellemezni mindenki tudja, de meghatározni lehetetlen. Hogy miért? Azért, mert olyan sok mindent ad, olyan sok mindenre tanít, akkora hatással van az emberre, aki közel kerül hozzá, hogy szavak nincsenek rá. A színház nem egy hely, nem egy épület, nem egy rakás téglá, amit szépen lefestenek. A színház nem egy előadás, nem egy jegy, nem egy bérlet, nem egy szórólap vagy egy plakát. A színház nem egy próba, egy bemutató, nem egy rakat jelmez, vagy pár száz kiló díszlet. Nem egy halom monológ és párbeszéd, nem is pár dal, vagy veszélyes mutatóvány. A színház nem fér el egy szóban, egy mondatban, egy könyvben, de egy könyvtárban sem. A színház olyan felfoghatatlan csoda, olyan másvilági jelenség, amit nem érthetünk meg soha igazán. Van, hogy széttép és örülünk neki, máskor összerak és elszomorít. Kiismerhetetlen rejtély, mégis, ha kell menedék, ha kell otthon, ha kell munkahely, ha kell barát, ha kell szerető.

Jankó-Szép Ati,
Kölcsey Ferenc Főgimnázium

Hihetetlen

A világosságból egy szempillantás alatt lesz dermesztő, vagy épp szívednek való sötétség, s a zajok, melyek eddig idegesítettek, vagy épp rá se hederítettél, pillanatok alatt fulladnak némaságba.

Ha hallod a halk sutyorgásokat, látod az elegánsan kiöltözött emberek közé keveredett laza öltözékű diákokat, esetleg felnőtteket, jó helyen jársz.

Ha a falak, az épület belső részei barátságosan ölelnek körül, és az idegenek megszűnnek szorongást okozó ismeretlennek lenni, jó helyen jársz.

Ha pedig nem ismered ezt az érzést, merülj csak el benne, a kipróbálásában.

Most pedig csendesítsd le egy kicsit az elmédet, lelkedet. Engedd be a sötétséget, az ismeretlent, fogadd be a szépen lassan kivilágosuló termet. Nem baj, hogy először minden olyan idegen, üres, netalántán ijesztő. Adj magadnak időt, az elmédnek, hogy felvegye az ütemet a folyamatosan változó eseményekkel.

A színpadon lévő ismeretlen emberek pedig hirtelen életed részévé válnak, elemek, akik órákkal, de lehet hónapokkal később is a fejedben lesznek. S te csak nézed azt a szabadságot, melyet a szavaik, lépteik árasztanak nem csak a külvilág: feléd is. Hisz te is része vagy ennek, nekik.

S miután elmélyedtél, igazán belemerültél a színjátékba, akkor jössz rá, hogy a nevetés hirtelen új értelmet, boldogságot nyert. A könnyek pedig megszűnnek takarnivalónak lenni. Végre szabad utat nyerhetnek, te pedig elfelejtetted, hogy valaha is rejtegetted az érzelmeid, hogy valaha is szégyenkezted miattuk. Tagadod, de titokban jobbra-balra fordítod a fejed, végre nem szégyelled a valódi arcod, utat engedsz a kíváncsiságnak, hisz te igazán látni akarsz az emberek reakcióit, a meghatottságot és azt az átszellemültséget, amit közösen átélhettek.

Most a tiltott hirtelen megszűnik, a vulgaritás pedig alpból elfogadhatatlan kacér selyemsálba költözik, s te, mert a fények, előadások mögül te is feltűnsz, történetek, élmények részesei leszel, vagy éppen már lettél, olyan szerepek darabja, melyet a külvilág soha nem érthet meg. Mert a színház nézőként is a szabadság ritka kincsét ajándékozza neked, egy másik olyan világot, melyet sokan egész életükbe hiába kergetnek. S már tudod, hogy ebbe az épületbe járni kicsit olyan, mintha a szabadság lassan olvadozó cukorkáját nyaldosnád a szádba, szépen lassan emészdtetve az ízét. Túl ismeretlen, túl mámorító ahhoz, hogy egyszerre befogadd az egészet.

Krakó Karola,
Szatmárnémeti Református Gimnázium

Szereplők:

1. GONZECZKY
2. ANYJA
3. GYÜLEKEZET
4. A NŐ (forradalom)
5. FORRADALMI NŐ
6. KARL ZAPPER
7. GOTTSCHLIG
8. HAYNAU
9. CELLATÁRS
10. JOHANN WARADY
11. ŐR
12. LELKIISMERETE
13. KÍSÉRTŐ

I. jelenet

A színpad szélén ül egy férfi. Részben idézi, részben nem a kor hangulatát. Egy dob van nála, ő jelképezi az idő múlását. Végigkíséri a cselekményt és egy taktust ismétel néha erőteljesebben, néha csendesen, néha hangosan, néha hal-kan.

Gonczeky egy asztalnál ül. Kezében toll, az asztalon papír. Amint írni kezd, mondja papírra vetett szavait.

GONZECZKY: Drága édesanyám! Nagy örömmre szolgál, hogy írhatok önnek. Csupa jó híreim vannak! ... (belép az anya, a kezében tartja a levelet. Tovább olvassa)

ANYJA: ...Még mindig Mezőhegyesen végzem lelkipásztori munkám, a katonai ménesintézetnél. Június 12-én szenteltem fel az új templomot, melynek Szt. György a patrónusa és melyet kedves barátom, Ferdinand Handl épített. A forradalom kitörtével az itteni osztrák tisztek elkezdtek eltanácsolni a magyarokat és helyettük román, illetve orosz katonákat kezdtek verbuválni. Ezt persze jelentettem Kossuthnak, aki Pándy Samut tette meg ezredesnek, így a ménesek a magyarok kezére kerültek. Örülök, ha ily módon is, de kivehetem a részem a forradalomból. Mezőhegyes már szabad, most Magyarország következik! Vigyázzon magára édesanyám és ne aggódjék értem, hisz velünk az Isten! Sokszor csókolja édes fia: Gonczeky János. (...) Óh, édes fiam! A szabadságot nem adják ezüst tálcán. Sokak életébe fog ez kerülni. Ne akarj túl buzgón halált és igazságot osztani. Az nem a te kenyered... Ó, jó Uram, vigyázd az ő lépteit, hogy a te utadon járjon! Isten, áldd meg a magyart...

II. jelenet

Gonczeky a levél végén borítékba teszi a papírt. Aztán az asztalra, mely az anyjával egyszerre tűnik el a színről. Orgonaszó csendül fel, mely elnyomja a dob hangját, mely az idő múlását jelképezi. Ő magára veszi a reverendát és középre megy.

GONZECZKY: Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében...

(vagy tömegképp bemegy az összes szereplő Haynaut, az anyját és a forradalmat szimbolizáló nőn kívül mindenki, vagy Gonczeky a nézők felé fordulva mondja ezeket, míg a válaszok a függöny mögül hallatszanak...)

GYÜLEKEZET: Ámen.

GONZECZKY: A mi Urunk Jézus Krisztusunknak kegyelme, az Atya Isten szeretete, és a Szentlélek egyesítő ereje legyen és maradjon mindenkor mindnyájatokkal...

GYÜLEKEZET: ...és a te lelkeddel.

GONZECZKY: Imádkozunk! Könyörögjünk az osztrák császár jólétéért és...Nem vagyunk kötelesek ezt imádkozni! Úr Isten! Ki a népek sorsa felett atyai szeretettel őröködöl, tekints irgalmas szemekkel veszélyektől környezett magyar hazánkra, terjeszd ki hatalmas védkarodat annak határai felett, és engedd: hogy háborítatlan békében megtarthassuk e földet, melyet atyánk áldásából nyertek, és annyi századokon át szent nevedben folytatott harcok között híven megőriztek; hol őseink, szüleink, rokonaink, barátaink tetemei pihennek, s várják angyalodnak felköltő szózatát. Jussanak elődbe ellenséges hadakkal sanyargatott fiaidnak fohászai! Tekintsd az ínséget és nyomort, mely annyi ezer testvéreinkre nehezedett; és tekintsd az ártatlan vért, mely bosszúért kiált igazságos ítélő-

Gonczeky '48-a — avagy egy pap a forradalom viharában

székedhez! A Te szemeid tiszták, nem nézhetik a gonoszt, s nem tűrhetik az álnokságot, szégyenítsd meg az önkényt, amely felkelt ellenünk, hogy a törvényt, az igazságot és szabadságot eltiporja. Áldd meg a jó tanács lelkével azon férfiakat, kik e nehéz napokban ügyeinket vezérlik, és minden előljáróinkat, hogy igazságod szerint cselekedjenek mindenkben. Ne engedd, hogy a szerencse elbizottakká tegye őket, a kedvetlen események pedig elcsüggyessék. — Te vagy a seregek hatalmas Ura és Istene, vezérelj, erősítsd, és bátorítsd igaz ügyért harcoló seregeinket! Te légy erősségük, és fedezd őket a küzdelem napján! Virraszd föl reájuk minél előbb a teljes győzelem örvendetes napját, hogy béke legyen napjainkban és élünk fogytáig nyugodt és vidám lélekkel szolgálhassunk neked, szabadító istenünknek, s áldhassuk nagy nevedet most és mindörökké, ámen.

GYÜLEKEZET: Ámen!

III. jelenet

Gonczeky leveszi a reverendát. Az asztalára roskad. A dob még csak háttérzajként hat. Belép egy nő, a kezében a magyar zászló. A dobszó egyre hangosabban és ütemesebben szól ahogy a nő közeledik. Egymás szemébe néznek, hosszú percekig, majd a nő elkapja a tekintetét, és megáll a színpad szélén, dacos pillantását a nézőkre szegezve. Ekkorra a dob mint egy forradalmi induló szól a színpad szélén.

GONZECZKY: (a lány tekintetét kutatja) Ki vagy te?

A NŐ: A forradalom! A magyar forradalom! (fejét Gonczeky felé fordítja, mintha engedélyt adna, hogy közelebb lépjen. Meg is teszi.)

GONZECZKY: Miért jöttél pont hozzám?

A FORRADALOM: Én nem most jöttem. Én mindig is ott voltam benned...

(Egy látomást tár Gonczeky elé)

„Magyarországon egy véghetetlen jalkiáltás hangzott végig; az ország egyik bércefalától a másikig verődött az vissza, s midőn másodsor visszavért, már nem volt jalkiáltás, hanem harci riadó!” Megnépesült a kitűzött zászlók környéke.

A földműves elhagyta ekéjét, a tanuló elhagyta iskoláit, a családapa boldog tűzhelyét, s ment a zászlók alá. Így támadt a nemzeti hadsereg.

Kiállták a próbát a tűzben, kiállták a próbát a hóviharban. Kiállták a próbát a veszteség kétségbeesztő hónapjaiban.

A komáromi sáncokon táncoltak zeneszó mellett az ellenfél bombázapora alatt.

Szolnoknál kaszákkal rohanták meg az ágyúkat, és elfoglalták a gyilkoló tüztelepet szembehunyva.

Pákozdnál tízezer emberrel rakatják le a szuronyos puskát a kaszás nemzetőrök.

Győrnél lovasságot kergetett meg szuronnyal a 11. zászlóalj. Budánál lováról szállt le a huszárság várat ostromolni.

Losoncon egy táblabíró, egy alispánból lett hadvezér hatszorta nagyobb ellenfélnek fényes nappal elfoglalja ágyúit és táborukat.

Piskénél naphosszat védi az Inczédi-zászlóalj hússzoros ellenerővel szemben a vitatott hidat, és győz.”

Itt az idő! Most kell lépnie a magyar népnek! Meddig nyaljuk még az osztrákok talpát?! Többször hivatott e nép mint a szolgaság! Állj fel a homályból! Folytasd, amit elkezdted, és az Isten is melléd áll majd! — **Tartsd magad nemzetem-dal** (eközben a háttérben akár egy csatajelenet is eljátszható. A „tovább nem engedem részt” együtt. Majd a nő eltűnik a színről, miután újra szemezték G.-vel.)

GONZECZKY: Miért részegít meg ennyire a szabadság s a forradalom gondolata? Az Úrnak szenteltem életem, bár e kettő most összemosódni látszik, s én mint törvénytelen feleségem, hordozom szívem örök szerelmét a sírba is magam után ezért a nemzetért! A végsőig kitartok hazám mellett! Isten engem úgy segítjen!

IV. jelenet

A dob elhalkul, felcsendül az orgona és egy zsoldáréneke. Gonczeky újra reverendájával az Úr asztalához lép és prédikálni kezd. Mögötte áll

a forradalom, zászlóval a kezében.

GONZECZKY: Kedves testvéreim! Az osztrákok önkényesen felkeltek ellenünk, hogy a törvényt, igazságot és szabadságot eltiporják! Meddig nézzük még tétlenül szolgaságunk nyomorát! Magyarországon már több mint 3 évszázada uralkodó Habsburg-ház ezennel trónvesztettnek, kirekesztettnek és száműzöttnek, a nemzet nevében nyilvánítottatik. Éljen a magyar szabadság, éljen a magyar haza! Átkozott legyen az, aki az osztrák dinasztíának engedelmeskedik! A bűnös uralkodóház beküldte bérenceit az országba, azért hogy raboljanak, fosztogassanak és hogy testvéreinket megöljék! Átkozottak legyenek azok, akik a magyar szabadság elnyomására törekednek és a bűnös dinasztíához ragaszkodnak, valamint azok, akik a magyarok ügyének ellene szegülnek, ...átkozott legyen a gyermek az anyaméhben, amelyik nem a magyarokkal tart! Hirdetem néktek a függetlenségi nyilatkozat örömeit és, hogy mi is körmenetek szervezésével kapcsolódunk be a forradalomba, és imádkozni fogunk harcoló családtagjainkért. Az Úr megáldó és megszentelő ereje maradjon mindenkor mindnyájatokkal!

GYÜLEKEZET: Ámen!

V. jelenet

A dob ütemes hangja az időt jelképezve szól míg a színpad átalakul. Gonczeky eközben nem megy le a színről, a dobos mellett ül a színpad szélén. Innen föllálva megy be az osztályterembe vallásórát tartani. A gyerekeket megoldhatjuk ugyanúgy mint a gyülekezetet. Gonczeky Karl Zapper kíséretében érkezik.

GONZECZKY: Dicsértessék a Jézus Krisztus!

GYEREKEK: Mindörökké ámen!

GONZECZKY: Ma egy új dalt tanulunk. Diktálom a szövegét: Kossuth Lajos azt üzenté, elfogyott a regimentje...

KARL ZAPPER: Kit érdekel Kossuth? Éljen az osztrák császár!

GONZECZKY: Ezt nem kellett volna mondania. Tüstént levelet írok Kossuthnak. Estére maga hadbíróság előtt lesz!

Megszólal a dob. A színészek egy pillanat erejéig még lefagyva, dacos tekintettel pillantanak egymásra, majd az egyre erősödő dobszó hallatán lemennek a színről, nem megszakítva a jelenetet. A dob még szól, amikor a színen már semmi sincs, csak a forradalmat szimbolizáló nő. Büszkén áll, ám megjelenik két katona, kezéből kitépik a zászlót és elvezetik mint egy foglyot. A nő méltósággal viseli.

VI. jelenet

A színen egy asztal, mely mögött Haynau ül. Belép Gottschlig. A dob elhalkul. Gottschlig egy félénk alak, barátját készül elárulni.

GOTTSCHLIG: Guten tag herr Haynau!

HAYNAU: Guten tag herr Gottschlig!

GOTTSCHLIG: Egy pap ügyében jöttem. A neve: Gonczeky János.

HAYNAU: Gonczeky? Hisz őt ismerem, sőt kedvelem... ő küldte Karl Zappelt hadbíróság elé?

GOTTSCHLIG: Igen, ő. Nem csak Kossuthtal való szövetkezésének hírért hozom. Többször foglalta imába átkozottként az osztrák császárt és népünket. Felségsértéssel vádoló.

HAYNAU: Lehetetlen! Megtagadta császárárt? Istenét? Kivizsgáljuk, nyugodjon meg. Elmehet... Gonczeky János... (ismételgeti és középre megy). Hozzák elem Gonczeky Jánost! Schneller! Schneller! (idegességében eldobja cigarettáját, közben már szól a dob.)

A színen megjelenik Gonczeky a dobos mellett, amikor megérkezik a két katona és elviszik. A dob egyre hangosabb és gyorsabb taktust üt. Bekerül egy asztal. Az asztal mellett székek, melyeken a tanúk ülnek. Az asztalnál Haynau. Bevezetik Gonczeky-t. A dob lecsendesül.

VII. jelenet

HAYNAU: Megnyitom a tárgyalást. A vádlott Gonczeky János honvédelelkész. Felségsértés gyanújával van itt. Megkérem az első tanút, Karl Müller lovaskapitányt, tegye meg vallomását.

Szatmári Gyerekkar — interjú két hangnemben

Kórus-társak. Ketten. Habár szoprán és alt — mégis fúzióban. Egymást kiegészítve. Támogatva. Ezt jól csak így lehet. Alázattal.

A zene szeretetével. Lelkesedéssel. Kitartással. Célokkal.

Tudatosan. Minőségi oktatással. Két szép emberrel és lelkes gyerekekkel. Változatos repertoárral.

A zene kortalan. A zene összehoz. A zene összeköt. Nem köt le.

Szárnyakat ad. Dallamok-hangjegyek szárnyán rengeteg érték leledzik. Belső-külső egyaránt. Büszkén és örömmel jelzem,

kedves olvasók, hogy 2017-ben megalakult a Szatmári Gyerekkar,

Nevezi Dobos Csilla és Schmidt Mária vezetésével. Ennek

kapcsán készült az alábbi interjú. Kérem fogadják szeretettel!

Ha lehet, egy jó kis Mozart-, Bach-, vagy Csajkovszkij-művet tegyenek be aláfestésnek. Hangolódjunk együtt.

— *Miért pont gyerekkar? Miért nem ifi- vagy felnőtt kórus?*

Mária: — Ez már indulásból adódik, hisz pedagógusok vagyunk, gyerekeket oktatunk, ez egy természetes dolog. Másrészt meg gyerekkorban kell elkezdni az éneklést. Ez nekem egy adott dolog volt, hogy gyerekkórusokkal foglalkozzak.

Csilla: — Így igaz. Már gyerekkorban el kell kezdeni a zenei nevelést és a zenén keresztül a nevelést magát. Zene által a gyerek sokoldalúbb lesz. Más téren is fejlődik. Fejlődik a zenei ízlése, fejlődik az értékrendje. Úgy gondolom, ha már gyerekkorban minőségi zenét tanulnak, akkor belőlük igazán jó felnőtt is válhat. Érző, intelligens felnőtt.

Mária: — Szerintem ez a zenepedagógusnak indulásból elsődleges feladata, szempontja. Ezért vagyunk zenetanárok. Ezt így kell, így

érdemes csinálni.

— *Iskolákban ismerős a kórus fogalma, de ti kiléptetek ebből a mikro-közösségből, ha jól tudom.*

Mária: — Bizony. Eddig is voltak kórusaim, 50–100 tagúak. Van kórusóránk az iskolában is. Egy képzett szaktanár nem csak énekelget, minőségi zenével foglalkozik.

Csilla: — Valóban, továbbvittük. Szerettük volna, ha lenne Szatmárnak egy magyar gyerekkórusa, mert valljuk be, kicsit lapos a zenei élet. Most már láthatóan fejlődőben van, tesznek érte sokan, és mi is szeretnénk ehhez hozzájárulni, hogy történjenek szép és jó dolgok.

— *A zene helyzete a pedagógiában. Sajnos nagyon lecsökkentett óraszámában jelenik meg a zene az órarendben. Elég-e heti egy óra, hogy a zene szeretetét magként elültessék a szívükbe? Mennyire tudjátok*

ezt a művészeti ágot vonzóvá tenni, megszólítani a gyerekeket, hogy akár iskolán kívül, vegyenek részt egy kórus életében?

Mária: — Ez a heti egy óra nagyon kevés. De pedagógusfüggő. Hogy állítod össze, mit tanítasz nekik, bevonod-e őket a tanulásba. Mert ha bevonod őket, és minőségi oktatást nyújtasz, akkor ebbe az egy órába is bele lehet sűríteni. Akkor már megszereti a gyerek annyira, hogy eljön kórusra. Akkor már nem kell kórust szervezni, mert magától szerveződik. Első perctől oda kell figyelni erre. A gyerek kéri a minőségi oktatást, mert abban a percben, hogy ellaposodik, ott hagyja, s akkor siránkozhatunk, hogy egy óra kevés.

Csilla: — Igyekszünk azzal dolgozni, ami adott. Egy óra se sok, de fel-felvetődik, hogy lecsökkentik fél órára. Ez megöli a gyermeknek a

lelkét. Így is hajtjuk őket, minden szinten teljesíteniük kell. De hol marad az, ami egy picit fellazítja, ami a kreativitását, az érzelmeit fejleszti?

— *Sokszor halljuk, hogy a zenének terápiás jellege is van. Szüksége van-e egy gyermeknek terápiára?*

Csilla: — Szerintem egy gyermeknek nem terápiára van még szüksége ebben a korban, hanem hogy odafigyeljünk rá. Ugye egy ember nem csak test, hanem test, lélek és szellem. A lelki, szellemi javainak a fejlődésére is oda kell figyelni a fizikai fejlődés mellett. A művészet, s azon belül a zene segíti őt, hogy a lelke szárnyalhasson.

Mária: — A zenének önkifejező jellege van. Mindenki másképp reagálja le. Van, aki bezárkózik, van, aki rögtön csatlakozik, s egyszer csak az a gyerek, aki ott ül a hátsó sorban s meg se szólal, hirtelen olyan kérdéseket tesz fel, hogy rádöbben, hogy bizony odafigyelt. Nagyon fontos a zeneoktatás. Minden gyereken érződik a zene pozitív hatása, az eredménye később látszik meg, felnőttkorban. Mi vetjük a magokat. Lesz egy rálátása a zenére. Fogja érteni, elemezni, érezni, megszerezni.

Csilla: — Visszacatolnék a kérdéshez. Már nagyobb korban, kamaszként látjuk, hogy igenis terápiaként használják a zenét. Pont a zene az, ami megteremti a lehetőséget, hogy elvonuljon, magába forduljon, megnyugodjon.

— *Modern tendencia. Nem ózdkodnak a komolyabb zenei művektől? Milyen arcot vágnak, amikor az ő zenei ízlésüktől teljesen eltérő zene kerül a kórus keretein belül terítékre?*

Csilla: — Amikor kezdtem, úgy néztek rám, mint egy csodabogárra. Egyszerűbb kórusműre is úgy reagáltak, hogy ezt lehetetlen, nem fogják tudni megcsinálni. A legérdekesebb a gyerekek reakciója, amikor nehéz művek is összeállnak és meghallják az összhangzását a darabnak. Jó példa rá Farkas Ferenc, két szólamú mű, nagyon érdekes fordulatokkal. Amit nem ismersz, azt nem szerethetsz. És itt jön a mi munkánk. Megismereteni és úgy tálalni, hogy el is fogadják. Így arra is van esély, hogy megszeresse. Már szereti.

Mária: — Induljunk ki abból, hogy nincsen rossz zene. Minden művészi megnyilvánulásnak megvan a maga művészi formája és a pozitív oldalai. Persze, salang is van bőven. Ahhoz, hogy idáig eljussunk, azt jelenti, hogy már kis korában beleneveled a gyereket abba, hogy hallgassa a műveket. Akár első osztálytól. Amit a klasszikus művekből, vagy a népdalfordulatokból megtanul, az elektronikus zenében is meg fog találni. A gyerek mindent befogad és mindent értékkel. Viszsa nem utasít. Idővel fog tudni

Folytatás a következő oldalon

Folytatás az előző oldalról

szelektálni és a modern zenében is a minőséget fogja keresni. De természetesen csak az a gyerek, aki minőségi oktatásban részesül. Nem tagadom, azért, hogy egy mű tetszen, meg kell szenvedni, hogy egy Kodály-mű szépen szóljon, azért vért kell izzadni. Utána akármilyen műfajról legyen szó, csak a jó minőséget fogja választani. Az élete részévé válik a zene. Felfedezi, hogy egy reneszánsz vagy egy barokk mű milyen szép.

— *Ti miért lettetek zenetanárok? Ez döntés kérdése, vagy érzés?*

Csilla: — Is-is. Először éreztem, aztán döntöttem. Már gyerekkoromban eldöntöttem, és jó döntés volt. Nem is tudom elképzelni, hogy mással foglalkozzak. Szépen erre a pályára terelődtem és azóta sem bántam meg. Ez egy életézés.

Mária: — Nekem ez adódott, hiszen zenész családba születtem, édesapám is zenetanár volt, Csík-somlyón végezte a tanítóképzőt, Domokos Pál Péter volt a tanára; testvéreim is konzervatóriumot végeztek, ezáltal én már a minőségi zenébe születtem bele. Tehát nálunk a népdal is népdal volt, a műdal is műdal.

Már gyerekként megértettem a népdal szerkezetét és a mondanivalóját. Adódott, hogy nekem ez van. Ugyanazokat az elveket vallom, több tanár, aki édesapámat is tanította, engem is oktatott. Szerencsém volt és örülök, mert életem szerves része.

— *Szatmári gyerekkórus, első lépések.*

Csilla: — 2017-ben alakultunk. Már korábban jött az ötlet, hogy leánykört szervezzek, de az élet sodrásában elmaradt. Átkerültem a Kölcseybe és anyagot találtam, volt kivel dolgozni. Aztán jött Hermann Szabolcs és mesélt az életpályájáról. Megismerkedtünk; megerősítette az elhatározást, hogy nem elég csak gondolkodni, tenni is kell. Hát léptünk.

Mária: — És szervezzük azóta is. Egymásra építünk. Én akkor Németországban voltam, amikor Csillák meghírdették az újságban a felvételi vizsgát a kórusba. Megfordult a fejemben, hogy vajon tudják-e, mibe vágják a fejszéküket? Tapasztalatból mondom, rengeteg munkával és feladattal jár.

Csilla: — Semmi sem történik hiába. Mindennek megvan a maga célja, még akkor is, ha nem látjuk. Azóta kórustalálkozó is volt májusban. Dolgozunk és szeretnénk megmutatni magunkat. Már a bemutató előadásra is sokan eljöttek, ahol a gyerekkórus és a Fülemlé lépett fel. Repertoárunk folyamatosan bővül, hogy csak pár nevet említsek: Kodály Zoltán, Bárdos Lajos, Farkas Ferenc.

Mária: — És reméljük több publicitást is nyerünk. Fontos, hogy bekerüljünk a köztudatba. Ehhez kell egy CD is. Ez a következő terv. Szeretnénk megvalósítani. Folyamatosan tervezünk. Így lehet előre haladni.

Csilla: — Kezdetben nagy volt az érdeklődés, elég sok gyerekben felcsillan a lendület, aztán természetes lemorzsolódás után 25-en maradtunk. Egy olyan mag alakult ki, ami biztos. Ezekről a gyerekekről bizton állíthatom, hogy szívesen jönnek, szeretik ezt a közösséget, jól érzik itt magukat. Elindultak a zenei megismerés útján. Erre kaphatók.

Mária: — Igen, a gyerek tudja, fel tudja mérni, hogy neki mi a jó. Lehet kérni tőle. Van teherbíró képessége. Ha minőséget nyújtasz neki, és minőséget is vársz el tőle, marad, vagy akár vissza is jön. Azért is jön vissza és marad, mert nem egy kampány jellegű kórus, hanem folyamatos munka és fejlődés. Nem könnyű. Alázat. Kemény munka.

Csilla: — És a szeretet. A gyerekek megérik, ha szívesen foglalkozol velük. Ha te szereted, amit csinálsz, nyert ügyed van.

— *Általában egy kórusvezető van, a satmári gyerekkórus esetében kettő. Hogy találattok egymásra?*

Csilla: — Én szükségét éreztem egy segítőnek, és tulajdonképpen a kicsi fiamnak, Petinek köszönhetem. Mária helyettesített az iskolában, amikor gyesen voltam, és akkor jött az ötlet, hogy a gyerekkarba is besegítsen. Sokkal hatékonyabban tudunk dolgozni, hogy két szólammal külön foglalkozunk és a végén csak össze kell énekelni. Másrészt a szervezésben is segít, például a közelgő németországi utunkat is ő szervezte le. Ezúton is köszönöm.

Mária: — Örömmel. Hogy is találattok egymásra? Nyugdíjas

tanár vagyok és volt Tasnádon egy kórusom, a Maestoso, ami gyerek-kórusként indult. 25 évig szinte minden évben meghívtak Németországba, komoly művekkel több helyen felléptünk, például a filharmoniaiban is. Így már egy bizonyos fokú ismertségre szert tettünk. Székely igazgató úr, amikor gyermekeim ide jártak a Kölcseybe, felkért, csináljunk egy kórust, de akkor a Maestoso kórusal dolgoztam. Hát mit ad Isten? Ide sodródtam és összecsiszolódtunk. Kiemelném, hogy ez a közös munka nem csak azért jó, mert felgyorsítja a munkafolyamatot, hanem azért is, mert különböző felfogással dolgozunk. Én ezt élvezem. Ez csak előnyére válik egy kórusnak. Ezáltal gazdagabb lesz.

Csilla: — Valamint az ember személyes fejlődésének is jót tesz.

Mária: — Igen, ezzel is gazdagodunk. Nagyon örülök, hogy létezik ez a kórus. Most már a megyében is hangunk van, a tanács is támogat. Komoly műveket tanítunk. Így találunk egymásra.

— *Említettétek, hogy hamarosan útra keltek. Mesélnétek arról is, hogy ez hogy jött létre?*

Mária: — Tavaly tavasszal Ulmban megkérdezték, mikor megyek ismét a kórusal. Csillával beszélünk már, hogy milyen jó lenne, ha a gyerekek külföldön is bemutatkoz-

hatnának. A németországi magyar kultúregyesülettel és a katolikus egyházzal elkezdtünk gondolkodni azon, hogy valósíthatnánk meg. És sikerült. Nem kis örömünkre.

Financiális szemszögből ez merész lépésnek bizonyult. El kellett indulni támogatókat keresni. Először a városi tanácshoz mentem, a polgármester úr fogadott is, örült, hogy létezik egy satmári gyerekkórus. Megtalálták a módját arra, hogy segítsenek, így megvolt a támogatás, amivel az utaztatást lefedtük. Igen ám, de ott volt még a szállás kérdése. A megyei tanács elnöke is pozitívan állt hozzá. Mindenki nagyon örült a kórus létezésének. Megkeresték a módját László Róberttel, hogy segítsenek. Miért fontos ez a fellépéssel összekötött kirándulás? Ez a gyerekeknek egy jutalom is az eddigi munkáért. Valamint az ott élő ulmi magyar közösségnek is ajándék. Ez egy ismerkedés is. Közös éneklés élménye. Kellemes időtöltés. Pozitív élményekkel való töltődés. Oda-vissza igazolás. Kibővítettük a repertoárt egy pár Kodály-művel és egyházi énekekkel. A lényeg az, hogy szépen énekeljenek és érezzék jól magukat. Érezzék, hogy őket is értékelik. Így kerek az egész.

Fehér Imola

„Raszputyin mindannyiunk vágyához és lelkiismeretéhez tartozik”

Sardar Tagirovsky rendezésében október 4-én mutatja be a Harag György Társulat Szőcs Géza Raszputyin küldetése című drámáját. A rendezőt érdekes életútjáról, művészi pályafutásáról és a Raszputyin színpadra állításáról kérdeztük.

— Kérem, meséljen röviden eddigi munkásságáról!

— Nekem az egész életem egy nagy utazás. Oroszországban nevelkedtem, Kazanyban, tatár földön. Mind a két szülőm ottani. Éltem Kazanyban, Moszkvában és Kijevben. Szüleimet hívták dolgozni, így kerültem Kecskemétre, aztán Budapestre. Közben folyamatosan utaztam Oroszországba. Budapesten tanultam egy színiakadémián színészetet, aztán a budapesti bábszínházban bábszínészetet. Ott három éven keresztül megtanultam valamennyire bábozni, aztán Rómában és Budapesten felváltva tanultam egy másik fajta iskola szerint színészetet. Közben többnyire külföldön, filmekben és reklámokban forgattam, abból tudtam megélni, ugyanakkor elkezdtem kísérletezni a rendezéssel, általában amatőr, elhagyatott pincékben, mindenféle forrás nélkül. Ascher Tamás színházi rendezővel való találkozás erősített meg ezen az úton. Bizonyos értelemben egyik mesteremnek tartom őt. Több sikertelen magyarországi felvételi után jelentkeztem a marosvásárhelyi színművészeti egyetemre, ahol Boczárdi László rendező osztályba kerültem alapképzésre, majd mesteri képzésre. Boczárdi László a másik nagy mesterem, és egy fontos ember az életemben, aki hihetetlen mélységében érzi a színházat az élet prizmjában keresztül. Elkezdtem rendszeresen rendezni előbb Sepsiszentgyörgyön, majd Nagyváradon, Temesváron, Gyergyószentmiklóson, Magyarországon a Nemzeti Színházban, Debrecenben, Újvidéken, idén dolgozom Budapesten, ahol el akarok indítani egy nemzetközi művészeti bázist, ami egy újfajta iskola lesz, ahol nagyon sok mester fog tanítani embereket a világ minden tájáról. Szatmárnémeti után Celldömölkön, Debrecenben, Budapesten és Moszkvában fogok rendezni.

— Milyennek találja a Harag György Társulatot?

— A Harag György Társulat egy nagyon erős csapat, nagyon színes, azt érzem, hogy van a színészekben játékkedv és tettvágy. Nagyon erős tartásuk van, ami nagyon jó. Van egy erejük a színházhoz. Ez méltó Harag György emlékéhez. Szimpatikus a színház körül tevékenykedő stáb, nagyon segítőkészek az emberek. Rita, az ügyelő pedig szenvedélyesen szereti a színházat, ez erőt ad. Profi, de szélhámos. A legjobb értelemben. Csak egyet sajnálok igazán: többet dolgoznék a csapattal, sok színésszel szeretnék ismerkedni színházilag, akiknek „kis” szerepük van az előadásban, de erre nem mindig van lehetőség, mert jól kell beosztani az időt, hogy minden technikai elem is összeálljon az egész struktúrában.

— Mikor kérték fel a darab megrendezésére?

— Bessenyei Gedő István ajánlotta fel a lehetőséget a darab megrendezésére kb. egy évvel

előtt. Mondta, hogy olvassam el és gondolkozzak el rajta, vállalom-e vagy sem. Mondtam, hogy nem kell elolvasni, mert ismerem, ugyanis három éve, amikor Paulo Antonio Simioni rendezte meg a darabot Olaszországban, akkor engem kért fel mint bábrendező, én tanítottam meg a színészeket bábozni. Az olasz rendezésben Raszputyin egy báb volt, mindenki más élő színész. Ismertem a szöveget, és azért vállaltam el a megrendezését, mert nagyon izgalmasnak találom, nagyon jól érintkezik a mával, miközben vannak benne nagyon jól lerajzolt elemek. Szeretem Raszputyin alakját, illetve azt, hogy kötődöm valahogy az orosz világhoz ezáltal. Harmadik szempontból jelnek vettem, hogy ugyanannak a darabnak a megrendezésére kértek fel, amivel három éve találkoztam Rómában. Nekem ez a Raszputyin-féle jóslat.

— Raszputyinnak mi az üzenete a mai társadalom számára?

— Raszputyin a valóságban is, a darabban is meg akarja állítani a huszadik század tragédiáját, ami kezdődik az első világháborúval, majd sorra jön a többi katasztrófa, háború, Hiroshima, a hidegháború és így tovább, és igazából ennek nincs vége. Mi most egyfajta nyugalomban élünk itt, Európában, de folyamatosan érezzük, hogy a világ valahogy pusztul is körülöttünk, nem csak amiatt, mert az utóbbi napokban egyre jobban ég fel az esőerdő, vagy ég fel az egész szibériai rész, ahol erdőtüzek pusztítanak emberi cselekedetek által, mint mondjuk az ipari mezőgazdaság, ami igazából a multiknak kedvez, hanem amiatt is, mert rengeteg minidiktatúra épül fel a világunkban, rengeteg országban, és záródnak be bizonyos határok. Közben van egyfajta nyitottság is, hogy emberek utazhatnak ide-oda. Ez a kettősség — a nyitottság és a zártság — igazából nagyon abszurd. Én azt érzékelem, hogy mi feléljük a tartalékainkat és előbb vagy utóbb ennek meglesz a böjtje. Természetesen drukkolok az embereknek és magunknak, magamnak, mindannyiunknak, hogy minél kevesebb fájdalommal tudjunk átállni egy következő világba, egy digitális rendbe, amelybe szeretnék költészetet csempészni. Az ember érzi maga körül — mint ahogy az első világháború előtt is azt érezte —, hogy itt most nem lesz semmi gond, itt most bontakozik ki az élet, az ember nyugalomban ül. Vagy a második világháború előtt. És egyszer csak beáll a tragédia, mert mi a saját hétköznapi szintünkön létezőnk, a felszín alatt mozognak ezek az erők. Akár lesz egy harmadik világháború, vagy akár ha most zajlik a harmadik világháború — az alatt az ember nem tudja, hogy zajlik-e a háború vagy sem. Amikor zajlottak a háborúk, az emberek nem tudták, hogy ez az első, vagy a második világháború. Hol az egyik, hol a másik országban jött ki egy robbanás, egy konfliktus. Ezek a konfliktusok összeadódtak és később azt mondták, ez volt az első, ez a második világháború. Mi

jelenleg nem tudhatjuk, hogy benne vagyunk egy harmadik világháborúban, vagy sem. Vagy, hogy lesz egy harmadik világháború. Nagyon úgy fest, hogy nem tudunk kikerülni egy világváltást, egy óriási konfliktushelyzetet...

— Raszputyin változást akart az egész világ számára, történtek ugyan változások, de nem úgy, ahogyan ő megálmodta. Valami meg kell hogy hozza a változást, erre várnak az emberek ma is.

— Igen. Igazából a dráma szerinti Raszputyin alakja (Raszputyin alakja nagyon tág értelmezésű) nagyon sok információt közöl, ezekből több szempontot is megismerhetünk. A szerző részéről kaptunk egy olyan szempontot, hogy Raszputyin egy jó figura, aki lát a jövőbe és meg akarja állítani a háborúkat, ezeket a nehézségeket, hogy ne haljon meg a világháborúk alatt százmillió ember. Raszputyin a dráma szerint nem képvisel mást, mint mindannyiunk vágyát. Az életben nagyon sok feljegyzés van arról, hogy ő orgiákat tartott, bűnöző életet is élt, miközben szent életet is. Ennek kibontására is van lehetőség a drámában, az előadásban. Raszputyin nagyon kettős figura, nem tudjuk a valóságot megfogni közel száz év távlatából. A dráma szerint nagyon erősen azt az aspektust kapjuk, miközben érezzük egy kicsit Raszputyinnak a negatív oldalát is. Bordélyházba járt, de kapcsolatban volt az arkangyallal is, a szentségekkel, és ezáltal képes látni a jövőt. Megpróbálja megállítani a cárnál, Vilmos császárnál, György királynál, Ferenc Józsefnél, és másoknál, hogy kitörjön az első világháború. Tulajdonképpen ez egy történelmi poézis, ahol látunk egy alakot, aki megpróbálja megállítani azt, amiről mi, nézők tudjuk, hogy már mind megtörtént. Mi tulajdonképpen annak drukkolunk az elejétől kezdve, hogy mi lett volna, ha nem így alakul. Mint egy filmben. Ha ismerünk egy jó filmet, amit szeretünk, és tudjuk, hogy az tragikusan ér véget, de úgy van felépítve a film, hogy elkezdünk drukkolni, hogy az másként érjen véget.

— Ez a film — akár tudatunkon kívül — pörög most a világban?

— Nekünk itt, Európában van egy kollektív filmünk, a mi történelmünk, és van rengeteg fájdalomunk a területvesztések, az embervesztések, az erőforrás veszteségek miatt. Ezek a sebek nincsenek begyógyítva. Nem tudjuk, hogyan lehetne ezeket begyógyítani. Mi szeretnénk ezekből a távlatokból — mint ahogy Raszputyin szeretné megállítani a huszadik század nehézségeit — megállítani a huszonegyedik század történeit. Ilyen értelemben semmiben nem változik az ember. Van egy vágyunk. Raszputyin mindannyiunk vágyához és lelkiismeretéhez tartozik. Az a vágyunk, hogy vajon tudunk-e feleslegesnek tűnő pusztulás nélkül felülemelkedni önmagunkon, és néha-néha megteremteni a béke lehetőségét? Képesek vagyunk-e meghallani a fájdalom

Folytatása a következő oldalon

Raszputyin mint drámai hős

9. oldal

Beszélgetés Szócs Gézával

— Az ön pályáján mit jelent a Raszputyin című dráma? Kicsoda Raszputyin?

— Mind a regényhősök, mind a drámák hősei, helyzetei, konfliktusai: a szerző tudattartalmainak emberi figurákban és sorsképletekben való kivételülése.

Ezt a színdarabot 2014 nyarán kezdtem írni, akkor még esszé formájában. Arra kerestem választ: vajon, ha azok az uralkodók, akik katasztrófába vitték nem csak saját nemzetüket, hanem az egész európai kultúrát, előre látták volna ostoba döntésük eredményét, a rettenetes következményeket, akkor is ugyanúgy döntenek? Mindezek a kérdések és válaszok végül drámai dialógusokba szerveződtek, mintegy maguktól. Vagyis eredetileg egyáltalán nem színdarabot akartam írni, de az anyag belső törvényei és imperatívuszai így alakították a szöveget, ahogyan ez most olvasható. Raszputyin tehát egy projekció, amely kérdések, hipotézisek és válaszok kölcsönhatásában, interferenciájában született meg.

— A mű megírásakor mennyire volt egyensúlyban a politikai kényszer és a művészi ihletés?

— A belső parancsok kérdése már átvezet a külső kényszer felvetéséig. A kérdés nemcsak amiatt meglepő számomra, mert el sem tudom képzelni, milyen politikai kényszer hatása alatt

érezne ma egy szerző kötelelesnek magát Raszputyinnal foglalkozni. Ráadásul ha valaki, azt hiszem, hogy én azok közé tartozom, akik elmondhatják magukról, hogy soha semmiféle politikai kényszernek nem engedtek, sőt. Amúgy: kényszernek sem, elvárásnak sem. Pedig sokféle élethelyzetben voltam. Éltem Ceaușescu diktatúrája alatt, meg a nyugati magyar diaszpóra kulturális valóságában, meg a Kádár-, Aczél-korszak utolsó fejezeteinek korszakában, meg a szabadabb lett Románia politikai bosszorkonyhákban nem szűkölködő dzsungelében, meg a szabad Magyarország Újvilágában, ellenzékekben is, meg kormánytisztviselői minőségben is. De nem hiszem, hogy egyetlen szótagot is leírtam volna kényszer vagy elvárás hatása alatt. Vagy bármit, amit szégyellenem kellene. Ha valamire, erre, azt hiszem, büszke lehetek.

— Lehet-e újratekinteni a történelmet bárhol, bármikor, vagy annyira megvan a folyása, hogy már csak folytatni tudjuk?

— Egy útra, amelyről letevédünk — Ady: valahol utat veszítettünk — mindig visszatálhatunk, ha ez fontos nekünk és a kisebb ellenállást követve nem fogunk magunknak más utakat választani.

— Az ön számára a magyar történelem szenvedés- vagy üdvtörténet?

— A kettő együtt. De hiszen tudjuk, hogy a Golgotát a Feltámadás követte.

— Az orosz és az olasz előadások után mit jelent az ön számára a darab szatmári magyar nyelvű bemutatója?

— Nyilván elégtételt. Annyira, hogy a magyar nyelvű színházi bemutató napjára időzítettem a könyvbemutatót is, vagyis a dráma hatnyelvű kiadásáért. A magyar, olasz, orosz, német, francia, spanyol nyelvű verziókról van szó, további öt nyelvre most fordítják. Azt hiszem, ha őszinte akarok lenni, úgy kell fogalmaznom: az érdeklődés aligha nekem szól, inkább Raszputyinnak s a személye által felvetett kérdéseknek, amelyekre a történelem számunkra fájdalmas választ adott. Számunkra: minden magyar, meg orosz, meg európai ember számára.

Elek György

Folytatás az előző oldalról

hangjait, akár területileg vagy időben tőlünk távol? Képesek vagyunk-e emberként segíteni egymást? Képesek vagyunk-e mi, mint emberiség (tegyük fel az emberiség egy karakter, az ember kollektív karaktere az emberiség) egy nagy emberként (ez a nagy emberiség nevű ember közel nyolcmilliárd ember) megállítani a bennünket fojtogató természeti, kulturális, ideológiai, társadalmi konfliktusokat? Képes-e egy pillanatra csak egy nagy levegőt venni, és azt mondani, hogy nincs szükségünk pipogya vezetőkre! Nincs szükségünk azokra, akik folyamatosan a háborút szítják, hanem megpróbáljuk valahogy felosztani a még lehetséges boldogságunkat, lehetőségeinket, hogy az államok és a multik ne diktatórikus módon tudjanak fölöttünk élni, hanem az embereket segítő módon tudjanak létrehozni újabb és újabb formulákat arra, hogy az ember tudjon egy méltó életet élni, hogy ne legyen szétszakítva egy-egy ország két-három felé, hanem legyenek közös célok az emberek életében. Ezért mi, polgárok is felelősséggel tartozunk, hogy ez kialakuljon, de tartoznak az államok, az országok is. Most mindenhol lehet látni ezt a megosztottságot az egész világban. Mintha arra menne ki az egész játék, hogy amíg létezik az egymás gyűlölete, addig ebből lehet pénzt termelni, lehet üzletet csinálni, addig lehet félelemmel táplálni az embereket, addig lehet őket vezetni.

— Van esély arra, hogy megállítsuk, hogy a világ rossz irányba haladjon?

— Raszputyin alakja pont arról szól. Közben naiv a gondolat, mert nagy a történelemnek a sodrása, tudjuk, hogy nem lehet megállítani, de a vágy, hogy meg lehet állítani, azért él bennünk, mert naivak vagyunk mint egy gyerek. Az emberiség egy nagy pelenkás csecsemő jelenleg. Mindannyiunkban van egy naivság, ami túl kell jusson az intellektuson, hogy ne ellentétpárokban gondolkozzunk folyamatosan. Mint ahogy Hamvas Béla mondja: a mai embernek a legnagyobb nehézsége, hogy ellentétpárokban gondolkozik, számára minden fekete vagy fehér. A mai ember számára fontos lenne, hogy tudjon szemlélődni a világban, tudjon árnyaltan kifejezni, tudjon úgy leülni vitatkozni a másikkal, hogy emberként tekintsen arra és ne vehemensen oldalakat lásson. Leül, megpróbál beszélgetni, megpróbálja

elmondani az érveit a másíknak, meghallgatják egymást, és megpróbálják nem széttépni egymást. A világ nem mindig efelé tart...

— A tudást és az érzelmet akarják elvenni az emberektől, mert akkor könnyebben irányíthatók. Ez is veszély.

— Igen. Nem tudom, hogy ez mennyire tudatos, nem akarok ördögöt festeni a falra. Azt látom, hogy ugyanúgy tartozunk azért, hogy ha már látunk valamit, változtassunk magunk körül. Én ugyanúgy tartozom azért, hogy ne akarjam ráerőltetni a magam nézeteit a környezetemre, hanem mutassak egy példát az én életemmel. Az én egyéni felelősségem ez. Hiába vannak fölöttünk ilyen-olyan vezetők, képesek vagyunk egymásra úgy hatni, hogy kinyissuk magunkat és ha szükség van rá, tudjunk felülemelkedni a félelmeinken. Én nem nagyon akarok már hinni abban, hogy vannak nagyon rossz emberek, akik tönkre akarják tenni a világot, akik leülnek egy asztal köré és megtervezik, hogy majd hogyan leszünk irányítva. Szerintem ez automatikusan épül, nem csak az elmúlt száz évben épült, hanem az elmúlt több száz, több ezer évben is, úgy ahogy van az ember sajátja, és mindig lesznek olyanok, akik hatalmat akarnak. Mindenki akar valamilyen szinten hatalmat, csak van, aki egy idő után rájön arra, hogy a hatalmát nem viheti a sírba mint egy fáraó, hanem átadhatja a világ számára. Az igazi hatalom talán az, hogy az ember feladhatja azt, s így átadhatja a világ számára. Én nagyon drukkolok azoknak az embereknek, akik anyagi szinten jóval fölöttünk vannak. Fontos, hogy felül tudjanak kerekedni a saját hatalmukon, és tudják segíteni a világot, mert nem a családi örökség a lényeg, hanem a közös emberi örökségünk. Egy nagy család az emberiség. És lelkiismereti nyom nélkül nem pusztul ki egy faj sem a világon, egy ember sem. Ez a mi költői segélykiáltásunk a végtelenbe. Képesen vagyunk meghallani ezeket a hangokat a múltból a képzeletünk segítségével? Képesek vagyunk eljátszani ezzel a gondolattal?

— Jó cél az, hogy valaki példát mutat a saját életével, sajnos nagyon sokan mennek a tömeggel a divat után. Ez a magatartási forma hova vezet?

— Mindig ez volt, mindig ez lesz. Az ember tragédiáját rendeztem nemrég Szentendrén 8 órában. Ebben a műben konkrétan arról van szó, hogy színről színre nincs jó világ. Mindegyik belepustul, nincs tökéletes világ. Nem tudom, hogy

az a feladat, hogy jó világ legyen. Valószínűleg egy idea az, hogy jó világot tudjunk teremteni, de valószínűleg szükségünk van erre az ideára, hogy túléljük önmagunkat.

— Raszputyin is azt akarta, amit nagyon sok ember akar ma is.

— Igen. A huszadik század elejének a távlatából, jósszerűségéből számunkra már megtörténtek az események, amelyekről Raszputyin beszélt, ezért a mi szemszögünkben, ha úgy vesszük, nyomozunk a múltban, Raszputyin viszont a jövőbe lát, vagyis érintkezik velünk, a nyomozókkal, mi, nyomozók pedig látjuk a jóst, aki megjósol minket.

— Milyen lesz a szatmári előadás?

— Én azt érzem, hogy egy izgalmas előadás készül, nagyon sokféle stíluseltem tud benne keveredni, erős lesz a képisége, az erős képiség mellett lesz benne egy erős, lüktető ritmus és zeneiség, emellett lesznek benne nagyon érzékeny megszólalások, amik nagyon finomak, szinte filmszerűek. A filmtől eljutunk a nagy festményig, a monumentális festményig, amit összeköt sok történelmi alak és a zene. A film intimitásától eljuthatunk a monumentális festménynek a zenében tobzódió viharáig. Egy nagyon érdekes világ teremődik meg, amiben tulajdonképpen nem direkt módon — mert száz év távlatából szólal meg a politika, vagyis nem aktuálpolitizálunk —, hanem univerzálisan fogunk politizálni az elmúlt száz év kapcsán, akár érintve Olaszországot, Németországot, Oroszországot, Angliát, Franciaországot, Németországot, vagy akár Magyarországot. Nagyon erősen szókimondó, de költői előadás lehet ez. Azért érdemes ezt megemlíteni, mert a színházi határokat felülírhatjuk azáltal, hogy fórumot alakítunk ki a színházban, de ne direkt tegyük ezt, hanem a darab szövege alapján. Egyszerre lesz látvány, művészet, film, modern színház és politika. Egy felhívás lesz egy történelmi keringőre három felvonásban. Sokunk számára új formával kísérletezünk, hogy lehetőségünk legyen a történelmi sebek begyógyítására. Nem fogunk receptet adni, hanem létrehozunk az érzeteket, az általunk elképzelt 20. század elejei világi hangulatokat, hogy találkozzunk azokkal az alakokkal, akik között éltek, a dédszüleinkkel és az ükszüleinkkel. Ezzel a gondolattal akkor is adósok vagyunk, ha nincs értelme. Mert pont ez az értelme.

Elek György

MAGYAR NYELVŰ ÖSBEMUTATÓ

Egy újabb állomás ez a szerep

Rappert-Vencz Gábor, a Harag György Társulat tagja játssza a címszerepet Szőcs Géza Raszputyin című drámájában. A darabról és annak időszerű mondanivalójáról, a mának szóló üzenetéről beszélgettünk a művésszel.

— Mit jelent az ön számára ez a szerep?

— Ha a saját színészi pályámat egy vasútvonalhoz, vagy egy vasúti utazáshoz hasonlítom, akkor mindenképpen egy fontos állomáshoz érkeztem most. Úgy érzem, hogy adódtak holtvágányok, vagy akár nagyobb kerülők is, de mindig volt egy irány, ami felé tartok. Mint mondtam, a fontos állomások egyike a Raszputyin. Ez valóban egy olyan kihívás, egy olyan mélység, amelynek köszönhetően olyan területekre utazom most, a rendezőnek és a csapatnak köszönhetően, hogy egy nagyon hangsúlyos része ez annak, amit a színházról gondolok. Így érzem most. Elsősorban azért, mert a próbák és az egész munka a szeretet kulcsában zajlik. Az egész próbafolyamatot átfedi a szeretet maga, és erről fog szólni az előadás is valószínűleg. Nyilván a szeretet nagyon sok rétegeről, de sok minden másról is. Hogy nekem miért kihívás? Minden szempontból az. Egyrészt egy hatalmas falat. Olyan mint egy időutazás magamban, a történelemben. Elő kell szedni a huszadik század időkapszuláit. Az előadás Raszputyin halálának a pillanata. A halála pillanatában végigpergő dolgok. Tudjuk, hogy minden embernek a halála előtti pillanatban pár másodperc alatt végigperg a saját élete. Mi lett volna ha? Ez egy ilyen film. Egy hatalmas sodrásnak vagy inkább örvénynek nevezném az egészet. Ez a szöveg egy csomó önvizsgálatra is adott lehetőséget. Nincs semmi közöm Raszputyinhoz, és mégis nagyon

sok. Mint ahogy mindannyiunknak van köze Raszputyinhoz, hiszen mindannyiunknak az életében ott van a két erő: a szeretet és a durva önteltség, a fény és a sötétség. Ezek mindannyiunkban hadakoznak. Van, amikor jó emberek vagyunk, van, amikor dühösesek vagyunk, vagy amikor rossz emberek leszünk. Hogy ezt megbánjuk vagy nem, az egy más kérdés. Személyre szabott. Az sem mindegy, milyen arányban vagyunk jók vagy rosszak. A fő törekvés legtöbbünknek az, hogy jó emberek legyünk.

— Születnek maradandó élmények a próbákon?

— Ez alatt a munkafolyamat alatt nagyon sok szép dolgot éltem meg magamban is, Raszputyinként is. Csodálatos pillanatok voltak a próbákon, amelyek meghatározóak számomra. Hogy ez az előadásban majd mennyire fog látszani, azt még nem tudom, mert egyelőre ott vagyunk a munka sűrűjében, de nem vagyunk holtvágányon, hanem egy nagyon fontos állomás felé tartunk. Lehet, hogy nem fogunk oda megérkezni, de a cél tiszta. Sokan mondják: nem a cél a fontos, hanem az oda vezető út. Én most valóban ezt érzem. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy nem fontos számomra az előadás. Hogyne lenne fontos, hiszen az a végtermék, az kerül a befogadó elé.

— A darab egy fiktív történet, mégis a történelmi tényekhez kötődik. A történelem alakulása pedig elhatározásokon múlik. Mennyire lesz érezhető ez az előadásban?

— Igazából azért fiktív, mert egy kicsit arról szól, mi lett volna ha. Raszputyin megpróbálja megmásítani a történelmet. Megpróbálja megállítani a háborút. Megpróbálja megelőzni a huszadik század borzalmait. Ami a legfontosabb, hogy ezek a borzalmak emberi döntésekhez köthetőek, attól függenek, hogy abban az adott pillanatban az ember hogyan dönt. Ha abban a pillanatban nem a megfelelő döntést hozza, akkor később mások is rosszul döntenek, vagy dönthetnek. Ezt tapasztalhatjuk egyénileg is a saját kis nyomorult, vagy szép életünkben. Tapasztaljuk azt, hogy a döntéseink mennyire meghatározzák az életünket. De itt még nem beszélünk a végétől, a sorsról... De lehet, hogy hiába evickélünk, aminek meg kell történni, az meg fog történni velünk. Ott van a vonzás törvénye és egy csomó minden. Ilyen szempontból is nagyon fontos nekem ez az előadás. Nem a logikai következtetés volt az elsőrendű a munka során, hanem az érzetek. Nagyon spirituális megközelítése az egésznek az, amit a rendező érezte velünk, és amit ő maga is

próbál belőlünk kihozni. Nem azt mondom, hogy ez teljesen újszerű, hiszen minden szerepünket érzelmi szinten is megcsináljuk, de intenzitásában mindenképp egy kissé másfajta vállalkozás. Most inkább érzelmekből építkezünk elsősorban, ami közben megszűli a gondolatot is. Érzetekre, érzésekre helyeződik a hangsúly, aztán a logika majd kialakul. Elsősorban az emóciókat keressük. Ennek alapján bontakozik majd ki — a rendező szavával élve — a „tű pontos” megfogalmazás.

— Ezek szerint az előadás célja a múlt felidézésével visszatükrözi a jelent.

— Egyértelműen. Ez egy oda-vissza játék. A huszadik század borzalmait éljük a huszonegyedik század borzalmaiban is. Magunkban hordozzuk a sebeket és a következményeket. Mindannyian veszítettünk el nagyapát, a nagypapa barátait, dédapát, nagyszülőket, azok barátait stb. Volt egy nagyon szép gondolat a próbán, amikor arról volt szó, hogy akár el veszíthettük a párunkat is emiatt, hiszen meghalt az, aki megszülte volna őt. Nagyon érdekes, hogy tevődnek egymásra az idősíkok.

— A darab szövege arra is felhívja a figyelmet, arra is megtanít, hogy vigyázzunk a döntéseinkre, gondoljuk át azokat.

— Így van. Minden döntésnek következménye van. Nemcsak magunkra, hanem a környezetünkre is. Minden összefügg. Egy harminc évvel ezelőtt hozott döntésnek most is hordjuk a következményeit. Az életben vannak kerülők. Ha elmegy valaki egy holtvágányra, onnan vissza lehet tolatni. Aki tesz egy kerülőt, valahogy visszakeveredhet a fővonalra.

— Közeledik a próbafolyamatok vége. Ez megnyugvást jelent majd?

— Szerintem a próbákkal nem fog bezáródni ez a kör, úgy érzem az előadások során is fejlődni fog ez a történet. A bemutató után további kapuk nyílnak majd ki, a későbbi előadásokon egy csomó minden ki fog majd alakulni. Amit a legfontosabbnak tartok, hogy a teljes próbafolyamat, és ebből következően az előadás is a szeretetről szól, ezt éljük benne.

— A darabnak nagyon sok üzenete van a fiatalok számára is. Fel fogják ismerni ezeket az üzeneteket?

— Reméljük. Mi egy olyan korszakban nőttünk fel, amikor nem lehetett választani. Megszabták mit szabad, és mit nem. Most bármit lehet választani, bármit abba lehet hagyni, és bármit el lehet kezdeni. A mai fiataloknak élniük kell ezzel a lehetőséggel. Ez a kérdés is felmerül a darab kapcsán.

Elek György

A Raszputyin-jelenség

Grigorij Jefimovics Raszputyin (1869–1916) orosz misztikus (és magát szentnek nevező okkultista szerzetes, kalandos életű vándorprédikátor), aki II. Miklós orosz cárral és családjával szoros kapcsolatot kialakítva nagymértékben befolyásolta a birodalom sorsát. Az „őrült pap” (aki végül is nem az egyház, hanem a világi hatalom szolgálatában állt) akkora tekintélyre tett szert, hogy végül jellegzetes megtestesülésévé vált a keleti típusú despotizmus már-már mindenható kegyencének. Meglehetősen szado-mazochista alkat lévén, olykor semmilyen erőszaktól nem riadt vissza, máskor viszont az önkínzásig menően tűrte a legvadabb erőszakot. Raszputyin rendkívül ellentmondásos egyéniség volt. Éles eszű ember létére néha elképesztő ostobaságokat követett el, sokszor folyamodott törvénytelen eszközökhöz, miközben maga az igazságosságot hirdette. Egyrészt mágikus szertartásoknak nevezett orgiákat szervezett, másrészt szenvedélyesen gyógyí-

tott és jótékonykodott. Látnoki képességekről is tanúbizonyságot tett, és ezzel kora orosz társadalmát valósággal megbabonázta. Sokáig úgy tűnt mindenkinek, hogy delejező személyiségének varázslatos hatása alól még az ellenségei sem vonhatják ki magukat. Kiváló kommunikátorként herceggel és paraszttal egyaránt megtalálta a hangot, és majd mindenkit elbűvölt őszinteségével, szívéllyességével. Esetenként azonban félelmet gerjesztett és riadalmat keltett, igazmondásával terrorizálta környezetét. (Nem sokkal halála előtt levelet írt a cárnak, amelyben szemére hányta bűneit, és az egész uralkodó család szörnyű kiirtását jósolta meg, ellentmondást nem tűrően követelve II. Miklóstól a politikai és társadalmi változtatást.)

Szőcs Géza Raszputyinról írott drámája először Milánóban jelent meg, olasz-magyar két nyelvű kiadásban. Ősbemutatója Velencében volt 2015-ben, Paolo Franzato rendezésében, aztán más olasz színházakban is játszották. Orosz

nyelvű bemutatójára is sor került, éppen annak a Juszupov palotának a háziszínházában, ahol a szerzetest Juszupov herceg parancsára meggyilkolták. (A szatmárnémeti előadás lesz tehát a dráma magyar nyelvű ősbemutatója.) Szőcs drámája fiktív történetet elevenít fel, valóságos történelmi szereplőkkel. Raszputyin, erőteljes belső indíttatásra hallgatva megpróbálja megakadályozni az I. világháború kitörését. Ezért győzködi kétségbeesetten a korabeli Európa jelentős politikai vezetőit, elsősorban a cárt, aztán II. Vilmos német császárt, Ferenc Józsefet és V. György angol királyt. Elkeseredett próbálkozásai azonban falra hányt borsónak bizonyulnak, ékesszólása zátonyra fut a zsarnokok hatalomféltő, kicsinyes korlátoltságán. A mű (mint jellegzetesen posztmodern szöveg) rendkívül érdekes kísérlet a történelem tanulságainak összegezésére. Groteszkbe hajló látomásában Raszputyin sorsa egy kivételes egyéniség erkölcsi és szellemi tragédiája, amely a valósággal való szembesülés szükségszerű kudarcát példázza. A katartikus kifejezés figyelmeztetés mindenkinek: a felelősségtől nem lehet egykönnyen megszabadulni, különben is az történelmi jelenlétünk értelme és záloga.

Kereskényi Sándor

Templom, óvoda, gyülekezeti központ és tér

11. oldal

Tolnay Istvánnal, a Nagykároly-kertvárosi Református Egyházközség lelkipásztorával és feleségével, Adriennel jártuk be az átadás előtt álló Kálvin Központot.

A lelkészpár aprólékosan mindent megmutatott, és elmagyarázta az építkezés történetét. 1990 után — mint nagyon sok más magyar lakta területen — Nagykárolyban is felvirágzott az egyházi élet. A megnövekedett nagykárolyi református egyházközség kertvárosban élő tagjai számára szükségesnek látszott új, szociális és kulturális feladatokat ellátó központ építése. A presbitérium és a gyülekezeti tagok elhatározták, hogy kettéválnak, ugyanis az akkori és a mostani egyházi rendszabály előírja azt, hogy bizonyos lélekszám fölötti egyházközségeket meg kell osztani. Ez megtörtént Nagykárolyban is, így lett a Kertvárosi-, valamint a Belvárosi Református Egyházközség. 1996-ban a két egyházközség még együtt döntött arról, hogy templomot építenek. Elkészült egy templomterv, amit a nagykárolyi származású Makkay Tamás budapesti műépítész tervezett. Helyszínt kellett keresni az építéshez, erről sok volt a vita, míg megegyeztek abban, hogy a református temető végén lévő területre építik. 1998. március 22-én tették le az alapkövet, akkor Dénes József volt a lelkipásztor. 1999 augusztusában került az egyház élére Tolnay István. 2000–2001-ben arról folyt a vita, hogy át kell tervezetni az egész templomot amiatt, hogy legyen egy gyülekezeti központ, mert az idő azt is megköveteli. Világosan lehetett látni, hogy a gyülekezet önerőből nem tud egy templomot felépíteni, külföldi támogatókat kellett keresni, a külföldiek viszont abban az időben (az 1990-es évek vége fele) inkább szociális központokban gondolkodtak. Inkább arra adtak támogatást, ami valamilyen szociális tevékenységet is magába foglal. Akkor döntötték el, hogy felépítik a nagykárolyi Kertvárosi Református

Templomot és Diakóniai Központot. 2001-ben készült el az új terv, amit szintén Makkay Tamás készített. Ez már egy kolostorszerű komplexumot ábrázolt. 2002-ben elkezdték az alapok ásását. A presbitérium két építésmérnöke jelölte ki, hogy hova kerül az alap a rajz alapján. 2006-ig gyakorlatilag alapöntéssel foglalkoztak. A már meglévő alapot harminc centivel megnövelték, mert alacsonynak bizonyult. 2007-ben kezdődött el a falak építése, ami 2010-ig tartott. 2015-től kezdve nagy lendületet vett a templomépítés, ugyanis 2012-től 2015-ig három méteres szintig jutottak. Ekkor még nem voltak meg az óvodának a csoporttermei. 2015-től a magyar és a román kormányhoz lehetett benyújtani pályázatokat, a nyert összegeket felhasználva 2017-ig elkészült a Kálvin Központ teljes szerkezete, beleértve az óvodát is. 2016-ban az egyházközséget megkérdezte a kerület, hogy akarnak-e óvodát építeni, amire igennel válaszoltak. Emiatt újra át kellett tervezni a központ északi épületszárnyát, ki kellett bővíteni a tervet, ennek a tervnek alapján készült el az épület. Együtt folyt a templom, óvoda, gyülekezeti központ és -tér építése. Elsőként az óvoda készült el, hogy 2018-tól induljon be a tanítás. 2018 és 2019 között készültek el a templom architektúrális munkálatai — külső- és belső építészeti munkálatok —, mára a legutolsó kő is a helyére került. Tolnay István hangsúlyozta, hogy a megvalósult álomban nagy szerepe van az egyházközség tagjainak, akik adományokkal és áldozatos munkájukkal járultak hozzá az építkezéshez, a fő támogató a magyar kormány, a Bethlen Gábor Alap, a Nemzetpolitikai Államtitkárság, több alkalommal nyújtott támogatást a román kormány. Az összköltség egymillió három-

százezer euró. Két csoportban, negyvennyolc gyerekekkel működik az óvoda magyar nyelven, itt hetente két alkalommal tart vallásórát Tolnay Adrien, nem csak református, hanem ökumenikus szellemben. A cél az, hogy a gyerekek vallásos szellemben nevelkedjenek. A templom négyszáz-négyszázötven férőhelyes, az egyházközség 1800 lelket számlál. A bútorzat elhelyezése hamarosan befejeződik, orgona egyelőre nem lesz, csak harmónium. Kaptak egy orgonát, ami régebben Beszterce mellett egy száz templomban volt, onnan került Nagyváradra. Ennek az orgonának az újjáépítése körülbelül harmincezer euróba kerül. Vissza akarják állítani az eredeti állapotába. A Kálvin Központ az ige hirdetés, az oktatás-nevelés és a szociális ellátás mellett a Nagykárolyban élő fiatalság számára a magyar identitást megőrizve biztosít lehetőséget a kapcsolattartásra. Nagykárolyban is növekszik az egymás között románul internetező magyar fiatalok száma, szaporodnak a vegyes házasságok. A központ az idős és beteg tagok ellátását, kedvezményes étkeztetését szolgálja majd, ökumenikus szellemben befogadva a más felekezetűeket, hogy segítse megőrizni méltóságukat, magyar identitásukat. A fentebb említett tevékenységi körök mellett konferenciák, gyűlések helye is lehet itt, és oktatási központként is használhatnák az itt élő magyarság identitásának erősítésére, ökumenikus jelleggel működtetve azt. Éppen ezért ezt a templomi részt mellékhelyiségek, irodák, tanács- és gyülekezeti termek, oktató- és szálláshelyek egészítik ki. Aki gyermekeire gondot visel, az saját jövőjét építi — állítják a nagykárolyiak. A Kálvin Központ tehát nemcsak templomi funkciót lát majd el, hanem a magyar lakosság kulturális és szociális központja, biztos támasza, ezáltal identitásának erősítője lehet, munkát biztosítva a helyben maradásra a valláspedagógusoknak, szociális munkásoknak. A nagykárolyi Kálvin Központ avatónepsége október 20-án, vasárnap 15 órától lesz.

Elek György

A MAGYARSÁG BÁSTYÁJA

A történeti Szatmár vármegye múltjának kutatása és a Szatmár Megyei Múzeum

A Szatmár Megyei Múzeum az 1891–1892-ben alapított Kölcsey Kör, az 1901-ben alapított, Nagykárolyban működő vármegyei múzeum, a szatmárnémeti református és a nagykárolyi piarista gimnáziumok régiségtárának utóda. A második világháború után az államosítások és a közigazgatás átalakítása után a múzeum újraszervezésére 1958-ban került sor. Ekkor került a múzeum a szatmárnémeti Vécsey-házba, ott működött 1986-ig, amikor (a képzőművészeti gyűjtemény kivételével) az 1936-ban épített vármegyei székhelyre, a később megyei párt-háznak használt épületbe költözött. Az egykori székhelyen a Képzőművészeti Múzeumot szervezték meg. A múzeum 1968 óta megyei rangú, szervezetébe tagolódtak a megye további múzeumi gyűjteményei, így a nagykárolyi és tasnádi városi múzeumok, és több vidéki kiállítóhely. Jelenleg a múzeum 24 kiállítóhelyet tart fenn, köztük a Tövishát néprajzi értékeit bemutató bogdándi Sipos László Magyar Néprajzi Múzeumot, az Ady Endre Szülőház és Emlékmúzeumot, a mezőpetri Sváb Múzeumot, két régészeti parkot, és több más falumúzeumot és tájházat. A múzeum szervezetében restaurátor műhely, szakkönyvtár és könyvkiadó működik.

Magyei jellegéből adódóan a múzeum gyűjtőköre általános, de a fő egységeket a régészeti, a történeti és a néprajzi gyűjtemény jelenti (lásd például: Marta, Liviu – Szócs Péter Levente (szerk.): *Catalogul colecției de arheologie / A régészeti gyűjtemény katalógusa / Catalogue of the Archaeological Collection. Satu Mare, 2007.* és Daniela, Bălu – Szócs Péter Levente (szerk.): *Ghidul expoziției de istorie și etnografie / A történelmi és néprajzi kiállítás katalógusa / Guide of the Historical and Ethnographical Exhibition / Führer der Geschichtlichen und Ethnographischen Ausstellung. Satu Mare, 2008.*) Ehhez kapcsolódik a helyi alkotók műveiből összeállt képzőművészeti gyűjtemény, jelentős továbbá a Nagykároly környéki flórát és faunát dokumentáló természetrajzi gyűjtemény, valamint a magyar közösség szempontjából kiemelt figyelmet érdemel Kölcsey és Ady szülőhelyéhez és személyéhez kötődő gyűjtemény, valamint utóbbi emlékmúzeumként alakított szülőháza.

A korábbi gyűjteményekből az 1950-es, 1960-as években megszervezett, majd átalakított múzeum feladatait, kutatási lehetőségeit az akkor fennálló állampárti rendszer ideológiai, személyi és anyagi kötöttségei határozták meg. Területi kötődésüket tekintve a közleményeknek szigorúan a megye közigazgatási határain belül kellett maradniuk, a témákat pedig az egyre szoro-

sabb igazodási kényszerek határozták meg. 1990-től kezdve a kötelező érvényű elvárások megszűntek, de természetesen módon a helyi kutatási témák továbbra is fő szerepet játszanak a múzeum tevékenységében. A fő különbség, hogy a kutatás átléphette a modern közigazgatási (és állam-) határokat, így a történeti, régészeti és néprajzi területi egységek válhattak a kutatás keretévé. Az 1990-es években az I. világháború után kettészakított Szatmár közös történeti, régészeti, néprajzi, művészettörténeti kutatása is megindulhatott. A terület évszázados földrajzi, gazdasági és kulturális összetartozása ellenére az utóbbi száz évben „szétfejlődött”. A határvonal kettészelte a régészeti lelőhelyeket, a néprajzi tájegységeket; szétszakította a történeti forrásanyag zömét jelentő levéltári fondokat is. Az egykor összetartozó (és így együtt értelmezendő) forrás- vagy leletanyag az eltérő nyelvi környezet, a különböző módon fejlődő tudományos feldolgozás — köztük a használt terminológia, a kronológia és az értelmezés kontextusa — miatt eltérő, néhol egymásnak ellentmondó eredményekhez vezetett. Az elszakadt szálak összeszövése nem egyszerű és maradéktalanul talán nem is sikerülhet, viszont a közös nevező megtalálásában mindenképpen fontos állomás és lehetőség a határmentiségéből adódó kapcsolatok kiaknázása. Az 1990-es évektől a Szatmár Megyei Múzeum a nyíregyházi múzeummal alakított ki szorosabb kapcsolatot, majd a 2000-es évektől az ungvári egyetemmel és múzeummal, valamint más kárpátaljai intézményekkel kezdődtek közös programok.

Volumenét és az elért eredményeket tekintve a Szatmárnémeti–Nyíregyháza kapcsolat hozott jelentősebb eredményeket. A romániai

partner, a Szatmár Megyei Múzeum és a magyarországi partner, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, majd később ennek jogutódja, a nyíregyházi Jósza András Múzeum között évtizedes kiváló együttműködés áll. A korábban jóval felületesebb — egy-egy kisebb kiállítás cseréjére korlátozódó — kapcsolat a két intézmény között 1999-ben vett új irányt. Ekkor Csengersimán, illetve Petén (Petea) a határátkelőhely bővítését megelőző régészeti feltárásokra került sor, amelyek már intenzív együttműködés formájában valósultak meg. A határ két oldalán párhuzamosan zajló ásítás rávilágított az egységes szemléletű tudományos feldolgozás akadályaira. További közös tapasztalatot jelentett a 2004-től Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében kezdődő M3-as autópálya megelőző régészeti feltárása. Ezt a hatalmas volumenű munkát a nyíregyházi múzeum vezetésével magyarországi és romániai, köztük túlnyomórészt szatmári régészek bevonásával sikerült hatékonyan megoldani.

Az együttműködés elmélyítését a két múzeum közös, európai finanszírozású határ menti projektjei tették lehetővé. A kiindulópontot a régészek együttműködése jelentette, és a már említett lelőhelyeken folyó közös feltárások feldolgozása volt az első lépés. Kézszelvény eredmény a Pete–Csengersima lelőhely több kötetben megjelentetett tudományos feldolgozása, amely a szakmai közönség számára teszi hozzáférhetővé a határátkelő régészeti kutatása során napvilágot látott bronzkori, illetve római császárkori leleteket. Az autópályához kötődő feltárások közül is született egy közös feldolgozás Nyíregyháza–Oros, Úr Csere lelőhely bronzkori leleteiről. A kötetek megjele-

néséhez szükséges közös nevező megteremtéséhez a szakemberek komoly egyeztető munkájára (például a kultúrák névhasználata, a tipológiai megnevezések, a kronológia, a módszerek stb. tekintetében) volt szükség.

A régészek együttműködése mentén kialakuló programokhoz csatlakoztak néprajzosok, művészettörténészek, történészek — valójában a két partnerintézmény szakmai potenciáljának jelentősebb része, illetve a múzeumok által összefogott szakemberek és nem utolsósorban az érdeklődő múzeumlátogatók és a helyi közösségek képviselői. A szerteágazó kutatások értelmezési keretét a területalapú szemlélet adta, azt tűzve ki célul, hogy készüljön el egy adott földrajzi vagy történeti tájegység összetett topográfiai és inventarizációs feldolgozása. A mintát nyilván a régészeti-, illetve a műemléki adattárak, topográfiai munkák jelentették. Az egyszerű kataszterkészítést és listázást mindkét tudományág jelentősen bővítette módszerekben és szemléletben, megteremtve az integráció lehetőségét, azaz egy komplex településtörténeti, tájtörténeti jellegű, monografikus megközelítés kereteit. Az ilyesfajta megközelítésnek, mondanunk sem kell, legfőbb faktora egy küldetését helyesen értelmező helyi múzeum lehet, ahol eleve adott több tudományág művelésének és összehangolásának lehetősége. Már ha a fenntartás napi gondjai, a hasznosulás és hasznosíthatóság követelményei, na meg az intézményben dolgozó szakemberekre ható tudományos divatok széljárása ezt lehetővé teszi. Mindezek mellett (vagy ezeken túl) a területalapú szemlélet a topográfiai és inventarizációs

Folytatása a következő oldalon

Folytatás az előző oldalról

módszerekkel társulva hasznosan integrálhatja az intézményben folyó munkákat egy tudományos programban és — nem utolsósorban — a társadalmi hasznosság is talán könnyebben demonstrálható.

E gondolatok mentén fokozatosan alakult és alakul folyamatosan, hol nyíltan kimondva, hol inkább a sorok közé csempészve a múzeum kutatási programja. A célkitűzés: egy évszázadokon át összefüggő kulturális régió — immár határon átnyúló — újjáépítése, amely kiterjed a múzeumok hármaskörének mindegyikére, nevezetesen a tudományos feldolgozásra, a népszerűsítésre és a gyűjteményezésre. E feladat megvalósításának néhány elemét szerencsés módon a határ menti együttműködések elősegítésére kiírt EU-s programokba is be tudtuk illeszteni, pontosabban csak ezeken keresztül sikerült elfogadtatnunk és megteremtünk a megfelelő anyagi és szakmai háttérrel. 2007-ben indultak el a két múzeum EU által finanszírozott HU-Ro határ menti közös pályázata, és ettől kezdve ezek éves rendszerességgel folytatódtak. Fontos lehetőség volt és maradt a pályázatoknak ez a formája a szűkülő megyei és központi támogatások mellett, hiszen alkalmat teremtett a színvonalas kutatómunkára.

A két múzeum közös kutatásainak fontos vonulatát tehát a régészeti célú terepi kutatások jelentették. Ezek elsődleges célja a lelőhelyek azonosítása és kiterjedésük megállapítása volt, terepbejárások révén, amelyeket esetenként légiófotózás, műszeres — geomágneses, elektromos rezisztencia, radaros — felmérések egészítettek ki, és néhány esetben kisebb szondázó ásatásra is sor került. A régészeti kutatásokat egyes területeken történeti, néprajzi és műemléki kutatások egészítették ki. Ezek közül a középkori templomok kutatása képezte a legjelentősebb részt, hiszen ezek képezik a műemlékállomány legrégebb és az átalakításoknak leginkább kitett részét. 2008-tól kezdődően több éven keresztül folyt a templomépületek építészeti felmérése, amelyekhez korlátozott történeti, művészettörténeti vagy éppen régészeti és falkutatás is társult. Ez utóbbi olykor meglepő információkat hozott az álló műemlék-templomok eddig nem sejtett korai történetéről. Az alaposabb és részletesebb kutatás révén, egykori falképek részletei bukkantak elő, így például a berei református templom már ismert, a XV. századból származó Köpenyes Madonnát ábrázoló freskója alatt/mellett egy korábbi, Urunk Színeváltozását ábrázoló freskó került elő. Esetenként — egy majdani értékléptár kiindulópontjaként — számba vettük a templomi felszerelés történetileg értékesebb részét: padokat (esetleges kifestéssel), úrasztalát, harangot, terítőket, nyomtatványokat, kegszereket, a templom körüli temető síremlékeit stb. A felmérések többé-kevésbé rendszerességre törekedtek, de idő és személyi korlátok miatt nem mindig volt egyenletes határfokú. A legfontosabb eredmény maga a folyamat elindítása, a sokszor figyelmen kívül hagyott értékek fel-

térképezése és — természetesen — a folytatás lehetősége. Az ekkor készült felmérések alapjául szolgáltak egyes templomok helyreállítási dokumentációjának, és kiindulópontot jelentettek a restauráláshoz szükséges források megpályázásában.

Az évek óta tartó szerteágazó munkák nagy mennyiségű adattal bővítették eddigi ismereteinket. A hagyományos adattári feldolgozás nehézkessé és — helyszűke miatt — egyre lehetetlenebbé válik, ezért vált szükségessé az adatok digitális rendszerezése és nyilvántartása egy térinformatikai rendszer keretében, mégpedig úgy, hogy bizonyos közérdekű részletek a nagyközönség számára is hozzáférhetővé váljanak. A területalapú nyilvántartást kiegészíthetők kellett tenni a műtárgyi nyilvántartással, valamint összekapcsolni a képi és írott dokumentumokat azért, hogy a lelet és lelőhely (elsősorban a feltárási vonatkozó ásatási dokumentációk, valamint a vonatkozó irodalom) közös adatbázisban legyen kereshető. Sajnos a Szatmár Megyei Múzeumban még nem sikerült kialakítani a feltételeket a rendszer bevezetésére, viszont remény van rá, hogy a partner Jósza András Múzeummal folytatódó együttműködés során sikerül ezt a feladatot is elvégezni.

A körvonalazódó adatbázis mellett a kutatások eredményeit román-magyar részvétellel zajló tudományos konferenciákon mutatták be, ezek közül feltétlenül említendő a két múzeum által szervezett tudományos konferenciasorozat Középkori egyházi építészet Erdélyben címmel, mint a téma egyik fontos tudományos fóruma. A konferenciákhoz kapcsolódóan többnyelvű tanulmánykötetek jelentek meg. Az említett régészeti kutatások, felmérések, valamint a fal- és freskókutatások eredményei több más összefoglaló és esettanulmánnyal együtt 2011 és 2014 között jelentek meg három kötetben, a két szomszédos megye önkormányzatának közös pályázata révén, amelyekhez később a református egyház és Kárpátalja önkormányzata is társult (Középkori egyházi építészet Szatmárban. Nyíregyháza 2011; Középkori templomok a Tiszától a Kárpátokig. Nyíregyháza 2013; Műv-

szet és vallás a Felső-Tisza-vidéken. Nyíregyháza 2014). Ezek a kötetek megkerülhetetlen kiindulópontját jelentik a régió középkori művészete és egyházi műemlékei kutatásának.

A két múzeum közös történeti kutatásai több célt követtek: egyrészt az egyes településekre és a két megye történetére vonatkozó forrásokat, helytörténeti vonatkozású irodalmát tárták fel és gyűjtötték össze, valamint részben dolgozták fel, másrészt igyekeztek a román és magyar történetírás vitatott kérdései számára fórumot teremteni. Ez utóbbi volt kimondatlanul is a mozgatója az Új kutatások és elméletek a helytörténetírásban (Szatmárnémeti, 2009. június 26–27.) és a Kisebbségek a Kárpát-medenceben (Szatmárnémeti, 2011. október 7–9.: <http://www.epatrimonium2.eu/konferenciak/kisebbségek-es-kisebbség-kutatas-a-karpat-medenceben-konferencia>) tudományos konferenciáknak, amelyek a néprajzi szekció mellett a történeti szekcióban a XX. század fordulópontja kapcsán a kisebbség és többség viszonyának alakulását vizsgálták. A helyi kötődés miatt fontos volt a Rákóczi-szabadságharc lezárásának 300. évfordulóján méltó módon megemlékezni, így került sor a két múzeum közös pályázata keretében egy emlékkiállítás rendezésére és egy emlékkonferencia támogatására, valamint egy ismeretterjesztő film elkészítésére (A szatmári megegyezés tudományos emlékülés Vaja–Szatmárnémeti, 2011. április 27–29. A Szatmári Béke 300. évfordulója emlékkiállítás, Szatmárnémeti, megnyitó 2011. április 29.: <http://www.epatrimonium2.eu/2011-04-15-tortenelmi-tanacskozásra-es-kiállítás-megnyito-szatmarnemetiben>). A néprajzi és a helytörténeti kutatások az egykori Ecsedi-láp környékére koncentráltak, amelyek eredményét konferencián és kiállításon mutattuk be (<http://www.epatrimonium1.eu/tevekenysegek/kiállításokrol>).

A terület történetére vonatkozó forrásanyag feldolgozása más műhelyekben készült, de közzétételüket a két múzeum közös pályázatait tették lehetővé. Így jelent meg a Szatmár vármegye hatóságai által kibocsátott középkori oklevelek ki-

vonatait tartalmazó kötet a környék legbefolyásosabb birtokos családja, az ecsedi Báthoriak XV–XVI. századi történetét megvilágító forrásválogatás vagy az úrbérrendezés kapcsán Szatmár vármegye nyíri járására vonatkozó összeírások anyaga. A különböző régészeti, történeti, néprajzi terepi kutatások, levéltári és könyvtári forrásfeltárások, műemléki felmérések közvetlenül is hasznosultak a két múzeum pályázata során kiadott, a történeti Szatmár községeit bemutató Történelmi és kulturális kalauzok sorozatban, amelynek részeként már 26 (17 romániai és 9 magyarországi) kötet jelent meg.

A pályázatok kézzel fogható hozadéka (a közösség számára is értekelhető eredménye) egy-egy kiállítótér (olykor műemlék), kiállítás felújítása, vagy éppenséggel új épület átadása. Így jött létre a tasnádi és az avasúvárosi tájház (mindkettő önálló helytörténeti és néprajzi kiállítással), megújult Apán a Vasile Lucaciu, Adyfalván, az egykori Érmindszenten az Ady Endre Emlékház és Aranyosmeggyesen a szabadtéri régészeti park (<http://cult-tour.eu/>). A leglátványosabb és legnagyobb volumenű fejlesztéseink közé tartozik a nagykarolyi felújított kastélyban berendezett történelmi enteriőr kiállítás és helytörténeti tárlat (<http://e-castellum.eu/>).

A fentiek fényében jól érzékelhető, hogy az utóbbi évek kutatásainak eredményeként megdőztözték a középkori Szatmárra vonatkozó ismereteink és ezek az eredmények a tágabb régió kutatása számára is fontos viszonyítási ponttá váltak. Folytatásra és kiegészítésre számos terület kínálkozik, leginkább a világi építészet: várak, kastélyok történetének kutatása terén szükséges előrelépés. Csak reménykedni tudunk, hogy az elkezdett munkát javuló körülmények között folytatni lehet.

Bővített és jegyzetelt változata megjelent A Szatmár Megyei Múzeum gyűjteményei és tudományos kutatásai. Eredmények és lehetőségek címmel A romániai magyar tudományosság intézményi keretében. Szerk. Bitay Enikő – Sipos Gábor. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2017. kötetben.

Dr. Szöcs Péter Levente

Szatmárnémeti képes tükre

Tankóczy Gyula városismertetője: Satu-Mare képes tükre (Presa Liberă, Satu Mare, 1936) fontos dokumentuma a két világháború közötti időszaknak. A mindössze 216 oldalas könyv, monográfia tartalmaz várostörténeti adatokat, bemutatja a fontosabb intézményeket, vállalkozásokat, egyházakat, gyárakat, kulturális, karitatív létesítményeket, személyiségeket. Van benne térkép, részletes telekkönyvi kivonat, telefonos előfizetők névsora, tartalmazza az utcák román és magyar nyelvű elnevezéseit, Szatmár megye községeit is, és bemutatja az itt működő politikai pártokat is.

Megítélésem szerint rendkívül értékes a kötet képanyaga, ami az akkori fotós és nyomdatechnikai lehetőségekhez mérten nem szerény teljesítmény. Nagyszabású, alapos utánajárást, összeköttetéseket igényelő vállalkozás lehetett ez a maga idejében. A szerző nyugalmazott rendőrfőkapitány, aki a megjelenés évében ünnepelte az 50 éves érettségi találkozóját, vagyis 68–69 éves, tapasztalt, Szatmárnémetit alaposan ismerő, köztisztviselőként álló személyiség.

Egyházak, rendházak, iskolák, konviktusok

Az egyházak közül az ortodox, görögkatolikus, római katolikus, református egyházat, a két izraelita hitközséget (ortodox, statusquo) említi, valamint a Hetednapot Ünneplő Evangéliumi Adventisták Egyházát, az Evangélikus Egyházközösséget és a Baptista Gyülekezetet sorolja fel. Foglakozik a felekezeti, római katolikus és református iskolák történetével, megemlíti még az Állami Felső Kereskedelmi Iskolát, a Román Leánygimnáziumot, a M. Eminescu Líceumot, valamint a Papnevelő Intézetet. Szó esik itt a Püspöki Konviktusról, valamint a Református Főgimnázium Internátusáról is.

Állami és városi hivatalok

Elsőként a Prefektusi Hivatalról írt, amelynek ez idő tájt emelt épületében jelenleg a Megyei Múzeum működik, ezt követi a Kereskedelmi és Iparkamara, a Vasúti Pálya Fenn tartási Felügyelőség, a Folyam-mérnöki Hivatal, az Állami Erdészeti Hivatal, az Állami Betegsegélyező,

a Munkügyi Felügyelőség, a Posta és Távirada, a Telefon Társaság, Törvényszék, Rendőrfőkapitányság, Pénzügyigazgatóság, Városháza, Igazságszolgáltatás.

Közművelődés, jótékonyág

A szerző itt legelőször a városi színházat, valamint az Astra és Urania Mozdósínházakat mutatja be. Ezt követi a Polgári Társaskör, az Iparos Otthon, a Lórántffy Zsuzsanna Egyesület, a Román Nemzeti Ház, a Római Katolikus Legényegylet, a Lucaci Vasile Énekkar, a Németi Református Énekkar, az Astra Román Közművelődési Egyesület, a Kölcsey Kör, Vegyeskarok, Hildegárda Kórus, Újmajori Dalárdák, Oltáregyesület, Katolikus Karitás, a Jótékony Nőegylet, A Görög Katolikus Román Nőegylet, a Városi Aggmenház, a Vöröskereszt Egyesület, a Görög Keleti Nők Oltáregyesülete, a Római Katolikus Leányklub, a Szent Erzsébet Asztal, a Római Katolikus Leányklub, az Izraelita Jótékony Nőegylet és Népkonyha, a Zsidó Árvagondozó, a Zsidó Kisiparosok Egyesülete, Aggmenháza, a Zsidó Kórházegyesület, az Iparos Otthon és az Iparos Olvasókör Aggmenháza.

Gyárak, üzemek

Hirdetésekre a könyv kiadásához anyagi meg gondolásból is szükség volt, de ez nem vont le semmit Tankóczy munkája értékéből, sőt újabb információk tucatjaihoz juttatta az olvasót.

Hirdettek a bankok (Banca Românească S.A., Banca Economică S.A., Casa Noastră S.A.) és a kisebb gyárak, valamint a malmok is, a nagyobbakról ugyanis, mint a Ceramica Cserép és Téglagyár Rt., Bőrgyár és Vegyi Ipar Rt., Princz Testvérek Vasöntöde, Gép- és Edénygyára,

Szövőipar és Kereskedelmi Részvénytársaság, Unio Vagongyár stb. részletes, képes bemutatót találunk a kötetben.

A hirdetésekben meg tudhatjuk, hogy volt a városban Parafa és Fa-Dugógyár, Erzsébetmalom és Olajgyár, László Malom, Industria Textilă Ardeleana, Reiter Béla és Fia Csokoládé és Cukorka Gyára, Kósa Bertalan Utódai Cég, Gyertyagyár, Lomas Fűrésztelep, szeszgyár, harisnyagyár, betongyár, szappangyár, likörgyár, szikvízgyár, ecetgyár, cipőkrémgyár, szövőgyár, bőrfeldolgozó telep és sorolhatnánk.

Szolgáltatások

Széles skálájú, változatos a kínálat ezen a területen is a kárpi-tos különlegességektől az antik tárgyak vételéig, temetkezési vállalatoktól tisztító manufaktúrákig, szállítási vállalatoktól rádiók és mechanikai eszközök javításáig, rézöntésig sok mindent hirdettek a szatmári vállalkozók. Több biztosítótársaság működött a városban, volt svéd szabóság, műköszőrús, vulkanizáló műhely, nemzetközi szállítási vállalat, kék karton kelmefestő és vegytisztító, sorsjegyár, rendelésre készítették ostorveleket, porolókat, lovagló pálcákat. Tanulságos végigbongészni a kisiparosok névsorát, ahonnan meg tudhatjuk, hogy Szatmárnémetiben már több autószerelő műhely is működött, az aranyművesek, ácsok,

BODEGA L. NICOARA csemegetüzletében mindenféle ital, cukorka és csemege áru kapható. Satu-Mare, str. Mihai Viteazul No. 27-a.

asztalosok mellett vagy 60 borbély tevékenykedett, és voltak bádigosok, cukrázók, címfestők, valamint sok cipész és legalább ugyanannyi csizmadia, cserepezők, esztergályosok, fényképészek, fazekasok, fűző készítő, gubások, kádárok, könyvkötők, kötélgyártók, közel 40 kocsmáros, kalapkészítők, kefekészítők, kőfaragók és kerékgyártók. Szinte hihetetlen, de 1936-ban még 18 kerékgyártó műhely működött itt.

Folytatása a következő oldalon

BANCA ROMĂNEASCĂ S. A.
SUCURSALA SATU-MARE
Piața Brătianu No. 10.
CENTRALA ÎN BUCUREȘTI
Strada Smârdan No. 5.

Capital și Rezervă: Lei 401,888.777
Activul Băncii: Lei 3,810,808.757

SUCURSALE:
Arad, Bacău, Bălți, Bazargic, Botoșani, Brăila, Brașov, Cernăuți Cetatea-Albă, Chișinău, Cluj, Constanța, Craiova, Galați Iași, Jsmail, Oradea, Ploiești, Satu-Mare, Târgu Mureș, Timișoara, Tighina, Tulcea.

AGENTIE: în BUCUREȘTI: O bor (Sos. Mihai Bravu No. 1.
Director General în Centrală: ION SADESCU
Directorul Sucursalei Satu-Mare: F. M. I. T. I. S. C. A.

SCHÖN
CSEMEGE-ÜZLETÉBEN

ÁLLANDÓ
NAGY RAKTÁR
BOR,
PEZSGÓ ÉS
CSOKOLÁDÉ
ÁRUBAN

P. BRĂTIANU 10.

Folytatás az előző oldalról

Voltak kályhások, kötszövők, kelme-festők és volt egy kocsifé-nyező műhely is, hogy a kárpito-sokról, kovácsokról, kéménysepr-őrökről se feledkezzünk meg. 20 kéményseprő volt akkoriban a vá-rosban, még gyermekkoromban is rendszeresen takarították az emberek a házak kéményeit. Dolgoztak itt virágkertészek, kony-hakertészek, lakatosok, vagy 50 malmos, de voltak mézeskalácso-sok, női szabók, úri szabók, kalap-készítők, óráskok. Természetesen szép számmal voltak pékek, de parókakészítők, paplankészítők, rostások, szűcsök és szíjgyártók is. Három szappankészítőről tu-dósít a kötet, vagy 26 szobafest-őről, tímárokról, üvegesekről és villany-, illetve vízvezeték-sze-relőkről, valamint vendéglősök-ről.

Kereskedelem

Magától értetődően ez volt a legváltozatosabb, leggazdagabb ter-ülete a hirdetéseknek, itt a legna-gyobb a kínálat, hiszen ez a terület viszonylag kis befektetéssel rövid idő alatt nyereséget hozhat. A múlt század harmincas éveiben Szatmá-ron voltak bor- és gyarmatáru ke-reskedők, textil- és posztókereske-dők. Sokan árultak cukorkát, cipőt, divatárut, épületfát, fűszert. Volt Szatmáron vagy 30 bodega (kisebb italmérés, falatozó), árultak fogá-szati cikkeket, festéket, fát, meszet, szént. Akadt néhány könyvkereske-dő, kalap, készruha, kézimunka üzle-tek, árultak lisztet, pamutot, menet-jegyet, sorsjegyet, órát, ékszereket, voltak szállítók és személyszállítók, szőnyeg-, üveg- és porcelánkeres-kedők, vaskereskedők, zsákosok. A legtöbben vegyeskereskedést nyitottak, több mint 160 ilyen üzlet volt a város különböző részein.

Magán-foglalkozások

Szatmárnémetiben ebben az időben az ügyvédi kamarának 80 tagja volt, működött helyi Mérnök Egyesület, négy közjegyző és hat festőművész, voltak zeneiskolák, drogériák, útlevelügynökök, hét taxis, teherszállítók, táncmes-terek, zongorahangolók, könyv-tárak és kozmetikusok. A váro-siasodó, iparosodó Szatmáron nemcsak a gyárak, üzletek, vál-lalkozások, hanem a magánem-berek körében is terjed a telefon. 1936-ban több mint 400 telefon-szám volt, a rádióhoz hasonlóan lassan ez az eszköz is kezd a mindennapi élet részévé válni. 70 orvos praktizált itt, de voltak fog-orvosok, fogtechnikusok, gyógy-szerészek és szülésznők is.

Politikai élet

Abban a sorrendben írok ezek-ről, ahogyan azt Tankóczy is tet-te. Elsőként az Országos Magyar Párt Satu-Mare városi és várme-gyei tagozatát említi. Népes párt lehetett, csak az intézőbizottsá-ga 400 tagot számlált. Ezt a sor-rendet a Nemzeti Liberális Párt

követte, majd a Nemzeti Paraszt-párt. Volt Szatmárnémetiben Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Kereszténypárt, és említi az Or-szágos Zsidópártnak a Szatmári Tagozatát is.

Miért tartottam fontosnak fel-sorolni, bemutatni a fentieket? Érzékeltetni szerettem volna, hogy nemcsak a második világ-háború előtti években, hanem már a múlt századforduló idején a szatmáriak egy körültekintően szervezett, gazdag intézmény-rendszerrel rendelkező, sokol-dalú szolgáltatást, munka- és vásárlási lehetőségeket kínáló közösségben éltek.

Mindezek fokozatosan, komoly erőfeszítések, áldozatok árán alakultak ki az idők során és vál-tak létszükségletté a lakosság számára. Ezeknek a közössége-nek, intézményeknek az erősza-kos felszámolása, tudatos kiirtá-sa a szocializmus évei alatt olyan bűn, amelynek következményei még unokáink életében is érezte-ti a kedvezőtlen hatását. Az intéz-ményeket szétverték, a választott, felkészült, elhivatott, erkölcsös vezetőket elüldözték, megnyomorí-tották, a kisajátított épületeket le-lakták, tönkretették. Valamit azért

tettek is ezek mellé: építettek típu-siskolákat, tömbháznegyedeket, az új központot, de a város emblemati-kus épületeit nem ők, hanem előde-ik hozták létre, ezek közül jó néhány

felújítva a mai napig hatékonyan szolgálja a közösséget és biztosítja a város egyedi, semmi mással össze-nem téveszthető jellegét.

Muhi Sándor

Forrás: Tankóczy Gyula, Satu-Mare képes tükre (Presa Liberă, Satu Mare, 1936), a mellékelt képanyag, hirdetések is ebből a kötetből származnak.

A színház megmutatja azt a világot, amelyben élünk

Szabó János Szilárd az idei évadtól szerződött a Harag György Társulathoz. A marosvásárhelyi születésű színművésznek Szatmárnémetibe szól az első szerződése. Az alábbiakban életéről és pályájának kezdetéről kérdeztük.

— Hol születted, hol jártál iskolába, mikor döntötted el, hogy színész leszel?

— Marosvásárhelyen születtem egy kis udvaros házban, ahol első tíz évemet tölthettem szüleimmel és dédszüleimmel. Már általános iskolában, mondhatni közel álltam a művészetekhez, ugyanis, ha egy papírfecni meg egy ceruza előkerült, elkezdtem rajzolgatni. Ez nem igazán tetszett minden tanáromnak, viszont a rajztanárom felhívta a figyelmét az osztályfőnökömnek, ő meg a szüleimét, hogy akár művészeti középiskolába is járhatnék. Így lettem a Marosvásárhelyi Művészeti Líceum diákja, ahol rajzot, festészetet és szobrászatot tanultam, később végül szobrászatra szakosodtam. Első középiskolai évemben, a gólyabálon elénekelttem egy dalt. Egy tanárnő a zene szakról a kezembe nyomott egy szórólapot. Felvételi meghallgatás volt egy musicalhez, ami sikerült is, és így lettem tagja annak a diákcsoportnak, amellyel először felléphettem. Akkor azt éreztem, hogy a színpad magához ragad, egyszerűen beleszerettem, és elindult egy lavina.

— Hol végeztél a főiskolai tanulmányaidat, kik voltak a tanáraid, mik voltak a főiskolai szerepeid?

— A főiskolai alapképzést a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen fejeztem be. Tompa Klára és Sorbán Csaba voltak a vezetőtanárain, akiknek az irányításával eleinte alapdrámai szituációkat vittünk színre egyénileg, majd párban. Később Klárával mi magunk próbáltunk kialakítani egy jelenetekből álló füzért, mi magunk alkottuk meg a karaktereket, írtuk meg a szövegeket. Sorbán Csabával Anton Pavlovics Csehov orosz drámaíró Ványa bácsijából meg a Három nővéréből részleteket dolgoztunk ki, bizonyos célokat kitűzve, ami a színészi munka komplexitását igyekezett feltérképezni, tetten érni. Utóbbiakban Szerebrjakovot, egy elég hálás Kuligint, meg egy sokrétű Andrejt formázhattam meg. A főiskolai években többször volt szerencsém a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház színpadán és a stúdió színpadán játszani kisebb szerepeket. Sebestyén Abának köszönhetően alakíthattam Hersét Sütő András Egy lócsiszár virágvasárnapjában.

Ami Sebestyén Abát illeti, többször is dolgoztunk együtt a Yorick Stúdióban, ami egy fiatal pályakezdő számára óriási dolog.

— Milyen szerződési lehetőségeid voltak, hogyan kerültél Szatmárnémetibe?

— Mivel idén végeztem el az alapképzést, eddig nem volt lehetőségem más színházakhoz szerződni, viszont mindenképp dolgozni szerettem volna, és így kezdtem el színházak után nézni. Marosvásárhelyiként nagyon vonzott a marosvásárhelyi Nemzeti, viszont nem hirdetett felvételt. Ezután megtudtam, hogy a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulata felvételt hirdetett meg, és ezután már csak erre összpontosítottam. Több oka is volt annak, hogy Szatmárt választottam.

— Mennyire ismered a társulatot, milyen elképzelésekkel érkezted?

— A társulat néhány tagját már régebről, személyesen is ismerem, sokukat csak játszani láttam, vagy hallottam róluk. Egy nagyon kedves, nyitott, befogadó társaságnak tűnik, ez az első benyomásom róluk, és azt mondhatom még el, hogy egy összetartó csapatnak tartom a társulatot. Párommal együtt költözünk Szatmárnémetibe, és ha úgy alakul, maradunk is, viszont ez még a jövő zenéje.

— Mit jelent számodra a színház?

— A változatosságot, a sokszínűséget, az állandó kételyt és gyötrő-

dést, az önmagam középpontja felé tartó végtelen utazást. És természetesen a lehetőséget arra, hogy mindig játszhaszak. Ahogyan Peter Brook fogalmaz, azt jelenti: „A játékhoz sok munka kell. De amikor ez a munka a játék élményét adja, nem érezzük többé munkának. A színház játék.”

— Miért választottad ezt a pályát?

— Mert már gyerekként elvárázolt az a teremtett világ, ami a színpadon megelevenedett előt-

tem. Arra gondoltam, hogy milyen jó érzés lehet a színészeknek mindig más alakban megjelenni, miközben a közönség csügg minden szavukon, minden mozdulatukon. A színház megmutatja azt a világot, amelyben élünk, természetesen stilizált formában. Az embereknek mindig szükségük volt történetekre, hősökre, csodákra. A jó színház estéről estére képes mindezt elénk tárni.

Elek György

